

Eindrapportage evaluatie wijkplatforms

April 2022, Utrecht

Auteurs

Suzanne Tan
Hanneke Kastelijns
Jan-Jaap van Eerten

Dit onderzoek werd uitgevoerd in opdracht van

Gemeente Utrecht

© 2020 Labyrinth Onderzoek & Advies

Amerikalaan 203
3526 VD Utrecht

T: +31 (0)30 262 71 91

E: info@labyrinthonderzoek.nl

W: www.labyrinthonderzoek.nl

Alle rechten voorbehouden

Niets uit deze uitgave mag - door iemand anders dan de opdrachtgever - worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand en/of openbaar gemaakt in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of op enige andere manier zonder voorafgaande schriftelijke toestemming.

Inhoudsopgave

1 INLEIDING	5
1.1. INLEIDING	5
1.1.1. Aanleiding onderzoek	5
1.1.2. Het wijkplatform volgens de gemeente	5
1.1.3. Doelstelling	6
2 METHODE	7
2.1. PARTICIPATIEF ONDERZOEK	7
2.2. ONDERZOEKSOPZET	8
2.3. UITVOERING VAN HET ONDERZOEK	8
3 WIJKPLATFORMS IN DE UTRECHTSE WIJKEN	10
3.1. ONTWIKKELING VAN DE WIJKPLATFORMS	10
3.2. ACTIVITEITEN VAN DE PLATFORMS	11
3.3. VIER CASESTUDIES	12
3.3.1. Casus Leidsche Rijn	12
3.3.2. Casus Binnenstad	14
3.3.3. Casus Noordwest	16
3.3.4. Casus Noordoost	18
4 ROLOPVATTING EN NETWERKFUNCTIE	22
4.1. ROLOPVATTING WIJKPLATFORMS	22
4.1.1. Wat is (de taak van) een wijkplatform?	22
4.1.2. De oprichting en de rolopvatting van de wijkplatforms: drie patronen	23
4.1.3. Een informerende versus een belangenbehartigende rol	25
4.2. INVULLING VAN DE NETWERKFUNCTIE	26
4.2.1. Opbouw van een inclusief wijkplatform	26
4.2.2. Samenwerking met partners	27
5 SAMENWERKING MET DE GEMEENTE	29
5.1. SAMENWERKEN MET VERSCHILLENDE AFDELINGEN VAN DE GEMEENTE	29
5.2. BEHOEFTE AAN ONDERSTEUNING	29
5.3. COMMUNICATIE EN INFORMATIE	30
5.3 PARTICIPATIE EN VERTROUWEN IN DE OVERHEID	31
6 SAMEN WERKEN AAN SUCCESVOLLE WIJKPLATFORMS. SAMENVATTING EN CONCLUSIES	34
6.1. ER ZIJN BEGIN 2022 ZEVEN WIJKPLATFORMS IN UTRECHT	34
6.2. DE ROL VAN DE WIJKPLATFORMS IS ONVOLDOENDE DUIDELIJK	35
6.3. ACTIVITEITEN VAN DE WIJKPLATFORMS, NETWERKFUNCTIE EN BEREIK	36

6.4. SAMENWERKING MET DE WIJKADVISEURS EN GEMEENTE	37
6.5. BEHOEFTE AAN ONDERSTEUNING	37
6.6. SUCCES- EN FAALFACTOREN BIJ DE ONTWIKKELING VAN WIJKPLATFORMS	37
LITERATUURLIJST	40

1 Inleiding

Voor u ligt de rapportage over de evaluatie van wijkplatforms in opdracht van de gemeente Utrecht. In dit hoofdstuk gaan we in op de aanleiding van het onderzoek, de definitie van een wijkplatform volgens de gemeentelijke communicatie en de doelstelling van het onderzoek.

1.1. Inleiding

1.1.1. Aanleiding onderzoek

In het kader van het gemeentelijk Actieprogramma 'Samen stad maken op de Utrechtse manier' is in januari 2020 in Utrecht gestart met wijkplatforms: netwerken van bewoners, ondernemers en anderen in een wijk. De structuur van inspraak via wijkraden met adviesrecht is opgeheven. Met de invoering van wijkplatforms wil de gemeente een netwerkorganisatie introduceren die de verbinding legt tussen buurtgroepen, bewonerscomités, ondernemersverenigingen en maatschappelijke organisaties onderling én tussen deze groepen en de gemeente, voortbouwend op (de kleinschalige) organisaties die al in buurten en wijken aanwezig zijn.

Inmiddels is in alle tien wijken van Utrecht ervaring opgedaan met het opzetten van wijkplatforms. De gemeente Utrecht heeft Labyrinth Onderzoek & Advies gevraagd een beknopte evaluatie uit te voeren met als voornaamste vraag hoe het op dit moment met de wijkplatforms gaat. De wijkplatforms zijn begin 2020 van start gegaan, waarna kort daarop de coronapandemie uitbrak. Een evaluatie voorgenomen voor 2021 is daarop een jaar uitgesteld. Het onderzoek betreft een momentopname van de stand van zaken in de periode januari-maart 2022.

1.1.2. Het wijkplatform volgens de gemeente

De belangrijkste reden voor het opzetten van de wijkplatforms is om mensen die wonen en werken in de stad te betrekken bij het oplossen van verschillende vraagstukken. In het programma 'Samen stad maken op de Utrechtse manier' (Gemeente Utrecht, 2019) is dit als volgt gedefinieerd: 'Met de wijkplatforms beogen we een netwerkorganisatie te introduceren die de verbinding legt tussen buurtorganisaties en richting de gemeente'. Maatwerk is daarbij van belang: iedere wijk is anders en kent andere behoeften en andere lokale structuren. Het is daarom aan de wijkplatforms zelf om de meest passende vorm en activiteiten te kiezen. De gemeente stelt een budget van 5000 euro per jaar beschikbaar dat door de wijkplatforms naar eigen inzicht te besteden is.

Op de website van de gemeente Utrecht (z.d.) wordt een wijkplatform als volgt gedefinieerd:

'Een wijkplatform is een netwerk van bewoners, ondernemers en anderen in een wijk. Het wijkplatform zorgt voor verbinding tussen mensen en groepen in de wijk. En voor verbinding tussen de wijk en de gemeente.'

De gemeente wil meer bewoners betrekken. Volgens het programma 'Samen stad maken op de Utrechtse manier' kunnen de wijkplatforms dit op verschillende manieren vormgeven. Zo kan een wijkplatform zelf diverser worden samengesteld, maar kan het wijkplatform ook samenwerken met sleutelpersonen die groepen en gemeenschappen representeren die zelf minder participeren.

In iedere wijk staat een wijkbureau waar burgers met vragen of ideeën voor hun buurt terecht kunnen. Gemeente, woningcorporaties, politie, welzijnswerk, bewoners en ondernemers werken er samen met andere partijen aan de veiligheid en leefbaarheid van de wijk. Elke wijk heeft een wijkadviseur, in dienst van de gemeente. Deze kan een wijkplatform desgevraagd ondersteunen. De wensen en ideeën van het wijkplatform zijn echter leidend.

De gemeente heeft in het programma 'Samen stad maken op de Utrechtse manier' enkele uitgangspunten voor de wijkplatforms geformuleerd (zie box 1).

Box 1: Uitgangspunten wijkplatforms

- Maatwerk per wijk (elk wijkplatform is uniek en passend op de wijk);
- Inclusief (elk wijkplatform bestaat uit een gemengd gezelschap);
- Verbinding met de gemeente (de samenwerking tussen de wijkplatforms en de gemeente is goed);
- Dialoog tussen alle betrokkenen (er zijn mogelijkheden om samen met het wijkplatform te praten over allerlei kwesties);
- Het idee om de wijkplatforms tweemaal per jaar een dialoogbijeenkomst te laten organiseren; en
- Behoeftte aan continuïteit en permanente platforms.

1.1.3. Doelstelling

De gemeente Utrecht wil graag weten hoe het op dit moment met de wijkplatforms gaat en hoe zij deze ontwikkeling verder kan stimuleren. De evaluatie is gericht op de doorontwikkeling en optimalisatie van de wijkplatforms en hun netwerkfunctie. De hoofdvraag die het onderzoek moet beantwoorden is: hoe functioneren de wijkplatforms en in welke mate vervullen zij hun netwerkfunctie? Het gaat hierbij om het functioneren van de wijkplatforms in algemene zin en niet om het functioneren van individuele wijkplatforms. De gemeente benadrukt dat zij wil leren van de praktijk en op basis daarvan gezamenlijk met alle betrokkenen wil bijsturen als dat wenselijk is.

2 Methode

In dit hoofdstuk gaan we in op de methoden die gebruikt zijn voor dit onderzoek. We zullen allereerst het participatieve aspect van dit onderzoek toelichten, dat geleid heeft tot een verandering van uitgangspunten van het onderzoek. Daarna gaan we in op de onderzoeksopzet en de uitvoering van het onderzoek.

2.1. Participatief onderzoek

Op verzoek van de gemeente is het onderzoek participatief opgezet: de wijkplatforms zijn betrokken bij het doel, de opzet en de uitvoering van het onderzoek. Labyrinth heeft op basis van de wensen en onderzoeksvragen van de gemeente een voorlopige onderzoeksopzet voorgesteld. Het betrof een beknopt onderzoek, uit te voeren in de periode december 2021 - maart 2022, met als voornaamste activiteiten drie focusgroepen en een enquête onder bewoners om na te gaan wat de bekendheid van en ervaringen met het wijkplatform zijn.

Dit voorstel is in een voorbereidende sessie met de wijkplatforms besproken. Tijdens deze bijeenkomst bleek dat slechts enkele wijkplatforms activiteiten organiseren voor bewoners. Het merendeel van de wijkplatforms is nog niet zo ver, onder andere flink gehinderd door de coronacrisis. De door Labyrinth voorgestelde bewonersenquête leek daarom nog niet zinvol. Een van de wijkplatforms had dat wel graag gezien voor haar wijk. Waar de wijkplatforms graag aandacht voor wilden is de grote variatie in de wijkplatforms. De wijkplatforms zijn in heel verschillende stadia van hun ontwikkeling; sommigen nog in een pril stadium, anderen hebben hun rol gevonden. In twee wijken is het niet gelukt een wijkplatform op te zetten. Daarnaast pakken de wijkplatforms in elke wijk een andere rol, afhankelijk van wat er lokaal al aan organisaties aanwezig is. Hoe ga je recht doen aan alle verschillen met slechts één focusgroep voor alle wijkplatforms samen?

De uitvoering van het onderzoek werd begeleid door een klankbordgroep met daarin afgevaardigden van de gemeente, de wijkplatforms en een partner uit het sociale domein (DOCK). De wijkplatforms hebben in onderling overleg zelf gekozen zich te laten vertegenwoordigen door wijkplatform Noordoost en wijkplatform Overvecht. Ook in de eerste vergadering met de klankbordgroep werden veel twijfels geuit rondom het nut van het bevragen van bewoners. Bij de gemeente bestond de behoefte meer inzicht te krijgen in wat wijkplatforms doen en waar ze tegen aan lopen. Zij wil een evaluatie gericht op doorontwikkeling en optimalisatie van de wijkplatforms en hun netwerkfunctie. De gemeente wil responsief samenwerken en realiseert zich dat daarbij ook een opdracht ligt voor haarzelf. Hoe ziet de samenwerking er in de verschillende wijken uit, welke behoeften hebben verschillende wijkplatforms?

Op basis van de feedback van zowel de wijkplatforms als de klankbordgroep is voorgesteld af te zien van de bewonersenquête. Het lijkt de betrokkenen op zich een goed idee, maar nog niet nu. Labyrinth heeft daarop voorgesteld om in plaats van de bewonersenquête vier casusbeschrijvingen te maken van vier wijkplatforms die verschillen in de mate waarin ze actief zijn. Elke beschrijving is een schets van de ontstaansgeschiedenis, netwerkfunctie, ontplooiende activiteiten, bereik van bewoners, samenwerking met andere organisaties in de wijk, succes- en faalfactoren en behoefte aan ondersteuning van dat wijkplatform. Dit voorstel is aangenomen.

Wat de drie focusgroepen betreft was het initiële idee van Labyrinth om deze te houden met drie groepen: 1) leden van wijkplatforms, 2) samenwerkingspartners van de wijkplatforms en 3) ambtenaren van de gemeente. Labyrinth heeft zowel in de voorbereidende sessie met de wijkplatforms als in de klankbordgroep gevraagd of iemand ideeën had voor een andere invulling. Dat was niet het geval en de betrokkenen achtten de focusgroeptbijeenkomsten zinvol.

De gemeente had met betrekking tot de offerte een lijst met mogelijke vragen aangeleverd. Deze lijst was erg uitgebreid. Samen met de wijkplatforms en de klankbordgroep is gewerkt aan een gedegen afbakening van het onderzoek en besproken welke vragen zij het meest relevant vonden. Op basis hiervan heeft Labyrinth zes onderzoeksvragen geformuleerd die met het onderzoek beantwoord zullen worden.

2.2. Onderzoeksopzet

Uiteindelijk is in samenspraak besloten tot de volgende onderzoeksopzet.

Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die door middel van het onderzoek beantwoord worden zijn:

1. In welke wijken zijn er wijkplatforms, hoe zijn deze ontstaan en hoe hebben ze zich ontwikkeld?
2. Wie worden er volgens de wijkplatforms met de activiteiten bereikt?
3. Vervullen wijkplatforms een netwerkfunctie in de wijk?
4. Hoe verloopt de samenwerking tussen de wijkplatforms met de partners?
5. Hoe verloopt de samenwerking tussen de wijkplatforms en de gemeente?
6. Wat zijn succes- en faalfactoren bij het opzetten van wijkplatforms?

Onderzoeksactiviteiten

- Een (online) voorbereidingssessie met de klankbordgroep (n=5).
- Een (online) voorbereidingssessie met vertegenwoordigers van wijkplatforms (n=10).
- Drie focusgroepbijeenkomsten met:
 1. leden van wijkplatforms
 2. samenwerkingspartners van de wijkplatforms
 3. ambtenaren van de gemeente
- Vier interviews met vier wijkplatformleden van wijkplatforms in verschillende stadia:
 1. (nog) niet gelukt: er is op het moment geen wijkplatform (meer)
 2. beginnend: er is een wijkplatform opgericht, maar er zijn nog geen activiteiten
 3. op weg: er is een wijkplatform opgericht en er zijn activiteiten
 4. gevestigd: er is een wijkplatform opgericht dat stevig verankerd is in de wijk

2.3. Uitvoering van het onderzoek

Het onderzoek is conform de opzet uitgevoerd in de periode januari - maart 2022. De beide voorbereidingssessies hebben in januari online (vanwege de coronamaatregelen op dat moment) plaatsgevonden. Bij de voorbereidingssessie met de wijkplatforms waren zes leden van wijkplatforms aanwezig, één lid per wijkplatform. De klankbordgroep bestond uit twee medewerkers van de gemeente betrokken bij de ontwikkeling van wijkplatforms, een wijkadviseur van de gemeente, twee wijkplatform leden en een sociaal makelaar.

In februari en maart hebben we interviews gehouden met vier wijkplatformleden. Daaraan voorafgaand hebben we de wijkplatforms gevraagd aan te geven waar op de schaal van '(nog)niet gelukt–beginnend-op weg-gevestigd' zij zichzelf plaatsten. Op basis daarvan hebben we de volgende vier wijkplatforms gekozen (wijkplatform Leidsche Rijn, Binnenstad, Noordwest en Noordoost,

De focusgroepen werden gehouden in maart 2022. Bij de focusgroep met de wijkplatforms waren zes leden van wijkplatforms aanwezig. Het betrof de wijkplatforms West, Kanaleneland en Transwijk, Leidsche Rijn, Binnenstad,

Overvecht en Noordoost. Deze bijeenkomst vond plaats op het kantoor van Labyrinth. Een van de wijkplatformleden sloot online via Teams aan. Ook de focusgroep met de samenwerkingspartners vond plaats op het kantoor van Labyrinth. Helaas konden maar vier samenwerkingspartners aanwezig zijn. Dit heeft enerzijds te maken met het feit dat de bijeenkomst op korte termijn plaats moest vinden en anderzijds met het feit dat in lang niet alle wijken al samenwerkingsrelaties zijn. De vier aanwezigen waren afkomstig van een woningbouwcorporatie, een onderneming met belangen in de wijk, een zelforganisatie van bewoners en een medewerker van een organisatie in het sociale domein die burgers ondersteunt. De focusgroep met de gemeente werd online gehouden. Bij deze focusgroep waren acht ambtenaren aanwezig: een gebiedscoördinator, een beleidsmedewerker en zes wijkadviseurs.

Als extra activiteit hebben we de wijkadviseur van Vleuten-De Meern geïnterviewd. We wisten helemaal niets over dit wijkplatform en konden geen contact krijgen met een betrokkene. Om toch iets te weten over de tien wijken en de ervaringen met wijkplatforms is besloten de wijkadviseur te interviewen. Er bleek in Vleuten-De Meern geen wijkplatform van de grond gekomen te zijn.

3 Wijkplatforms in de Utrechtse wijken

In de komende hoofdstukken zullen we de resultaten uit het onderzoek bespreken. Dit hoofdstuk zal allereerst ingaan op de wijkplatforms in het algemeen, de ontwikkeling en de activiteiten van de wijkplatforms. Vervolgens zullen we een aantal wijkplatforms beschrijven, te weten het voormalig wijkplatform Leidsche Rijn, het wijkplatform Binnenstad, wijkplatform Noordwest en wijkplatform Noordoost.

3.1. Ontwikkeling van de wijkplatforms

Twee jaar na de start van de ontwikkeling van de Utrechtse wijkplatforms zijn er op dit moment zeven wijkplatforms actief. In drie andere wijken is tot dit moment geen wijkplatform van de grond gekomen of is het wijkplatform ‘slapend’. Deze wijkplatforms zijn niet allemaal op hetzelfde moment op dezelfde manier ontwikkeld. Je zou kunnen zeggen dat er verschillende stadia zijn waarin een wijkplatform zich kan bevinden. In dit onderzoek hebben we die als volgt gedefinieerd:

1. Het is (nog) niet gelukt om een wijkplatform op de richten: ‘(nog) niet gelukt’
2. Het wijkplatform is opgericht en hoofdzakelijk bezig met interne processen: ‘beginnend’
3. Het wijkplatform is opgericht en begint te fungeren als verbindende schakel tussen wijkorganisaties: ‘op weg’
4. Het wijkplatform heeft een stevige positie in de wijkgevestigd: ‘gevestigd’

Op basis van de informatie die wij gekregen hebben van de wijkplatforms, kunnen we de wijkplatforms als volgt indelen:

1. (Nog) niet gelukt: Wijkplatform Zuid, Wijkplatform Leidsche Rijn, Wijkplatform Vleuten-De Meern
2. Beginnend: Wijkplatform Kanaleneiland en Transwijk, wijkplatform Binnenstad
3. Op weg: Wijkplatform Noordwest, Wijkplatform West
4. Gevestigd: Wijkplatform Overvecht, Wijkplatform Noordoost, Wijkplatform Oost

Maatwerk is een belangrijk principe vanuit de gemeente. Omdat de wijken allemaal verschillend zijn, kunnen wijkplatforms zelf in grote mate bepalen hoe ze het wijkplatform vormgeven. Wijkplatform Oost heeft een wat andere vorm gekozen dan de andere wijkplatforms. Waar ander wijkplatforms vooral uit bewoners bestaan, verbindt het wijkplatform drie organisaties, namelijk uit Buurtcentrum Podium Oost, de wijkcoöperatie Oost Voor Elkaar en de Oostkrant.

Om participatie laagdrempelig te houden is het niet verplicht om een officiële geregistreerde organisatievorm te kiezen. Wijkplatforms kunnen ook via een externe partij hun declaraties (t.w.v. 5000 euro) laten regelen. Toch zijn er ook wijkplatforms die ervoor gekozen hebben om wel een officiële organisatievorm te kiezen. Zo zijn zowel wijkplatform Overvecht als wijkplatform Noordoost een vereniging geworden.

De meeste wijkplatforms bestaan uit een kern van wijkbewoners, waarbij ondernemers en professionals vooral aanhaken wanneer het relevant is. De samenstelling lijkt fluïde te zijn. Zo staat er soms op de website een veel grotere groep betrokkenen dan de aanwezigen bij vergaderingen. Wijkplatforms vertellen ook dat bewoners

komen en gaan of soms een tijd minder actief zijn. Binnen de hele groep is meestal een kleinere groep heel actief betrokken.

Er zitten ook verschillen in de manier waarop de wijkplatforms zijn ontstaan. Zo zijn sommige wijkplatforms bijna direct uit de wijkraden ontstaan, waarbij een groep nieuwe mensen is aangeschoven. Andere wijkplatforms zijn los van een wijkraad ontstaan, bijvoorbeeld op initiatief van de gemeente.

Ten slotte is het ontstaan van de wijkplatforms in grote mate beïnvloed door corona. De net nieuwe wijkplatforms konden (bijna) alleen online vergaderen met elkaar. Daarnaast konden ze alleen online bijeenkomsten voor bewoners organiseren. Hier zagen de meeste wijkplatforms van af. Enkele wijkplatforms hebben wel online bijeenkomsten voor bewoners georganiseerd. We weten niet welke invloed 'online' gehad heeft op het bereiken van bewoners. Volgens data van CBS (2020) zijn in het algemeen vooral 25- tot 45-jarigen actief op online platforms. Minder digitaal vaardigen en laagopgeleiden maken minder vaak gebruik van digitale platforms en mannen zijn vaker actief online dan vrouwen.

3.2. Activiteiten van de platforms

In het programma 'Samen stad maken op de Utrechtse manier' wordt gesproken over een type activiteit dat de wijkplatforms kunnen organiseren, namelijk wijkbijeenkomsten. In deze bijeenkomsten kunnen allerlei wijk-relevante thema's worden besproken. Wijkplatforms kunnen hierbij bewoners uitnodigen, maar ook de wijkwethouder, ambtenaren over een inhoudelijk thema en medewerkers van het wijkbureau. De bedoeling is dat zo'n bijeenkomst minstens twee keer per jaar georganiseerd wordt.

In gesprek met de wijkplatforms is naar voren gekomen dat tot nu toe in ieder geval de volgende activiteiten door hen zijn georganiseerd:

- Interne vergaderingen; Bij alle wijkplatforms die actief zijn worden eens in de zoveel tijd interne vergaderingen georganiseerd. Door corona zijn die vergaderingen vaak alleen nog maar online gehouden.
- Themabijeenkomsten; Dit zijn bijeenkomsten waar bewoners en eventueel relevante anderen voor worden uitgenodigd. Wijkplatform Overvecht organiseert bijvoorbeeld dialogobijeenkomsten over een bepaald thema. Een inhoudelijk deskundige van de gemeente en andere deskundigen komen de aanwezige bewoners en andere betrokkenen kort iets vertellen over dit onderwerp. Vervolgens kunnen bewoners met de deskundigen en met elkaar in gesprek gaan over het onderwerp. Wijkplatform Oost organiseert meerdere keren per jaar een wijkdebat. Bij zo'n wijkdebat gaan raadsleden, bewoners en ondernemers uit Oost met elkaar in gesprek over een bepaald thema. Wijkplatform Noordoost organiseert maandelijks wijkplatformbijeenkomsten. Afhankelijk van het thema worden er soms ambtenaren van de gemeente uitgenodigd.
- Onderzoeken; Wijkplatform Noordoost heeft een wijkbreed onderzoek uitgezet in de wijk. Wijkplatform Overvecht heeft een onderzoek gedaan om het wijkplatform in contact met buurtbewoners te laten komen om zo hun netwerk uit te breiden.
- Evenementen; Wijkplatform West heeft een evenement georganiseerd voor het thema 'mooi en groen' met verschillende initiatieven uit de wijk. Ze hebben hier ook geprobeerd nieuwe leden te werven.
- Verbindings- en ontmoetingsinitiatieven; Wijkplatform West heeft met een koffiekar in de wijk gestaan met als doel verbinding te maken.
- Gesprekken met partners; Wijkplatform Overvecht organiseert gesprekken met partners. Zo organiseren zij een gesprek met een van de partners over bouwplannen in de wijk.

Bovenstaande zijn voorbeelden van de soort activiteiten die wijkplatforms hebben georganiseerd en betreft geen uitputtende lijst van activiteiten.

3.3. Vier casestudies

In deze paragraaf gaan we middels vier casussen nader in op hoe wijkplatforms zich ontwikkeld hebben en wat ze aan activiteiten ontplooiën. Het doel daarvan is om een indruk te geven van de variatie tussen de wijkplatforms, bijvoorbeeld in wat ze doen, in de behoeftes die ze hebben, de vorm die ze kiezen en in waar ze nu staan. Deze schets kan de gemeente verder helpen met beleid met betrekking tot de wijkplatforms.

De casussen zijn niet uitputtend beschreven. Daarvoor zou meer onderzoek nodig zijn. Elke casus is gebaseerd op één interview met een lid van een wijkplatform en op basis van publiek beschikbare informatie en informatie die zij zelf hebben aangereikt, zoals missie- en visiedocumenten, interne notulen of een website. Het kan zijn dat andere personen binnen het wijkplatform bepaalde zaken anders zien. Daarbij gaat het in onderstaande schets om het perspectief van het wijkplatform zelf. Andere betrokkenen kunnen dezelfde zaken heel anders (hebben) ervaren. Elke casusbeschrijving is voorgelegd aan het hiervoor geïnterviewde wijkplatformlid om te controleren of er geen feitelijke onjuistheden in staan en of alle informatie goed geïnterpreteerd is.

De casussen worden in de volgende volgorde besproken:

1. (Nog) niet gelukt: wijkplatform Leidsche Rijn
2. Beginnend: wijkplatform Binnenstad
3. Op weg: Wijkplatform Noordwest
4. Gevestigd: Wijkplatform Noordoost

3.3.1. Casus Leidsche Rijn

In Leidsche Rijn is op dit moment geen wijkplatform meer. Er is wel bijna anderhalf jaar gewerkt aan het realiseren daarvan. 'De opdracht' om een wijkplatform op te zetten is op dit moment door de huidige deelnemers aan het wijkbureau 'teruggegeven', aldus het geïnterviewde ex-wijkplatformlid. Het is een klein clubje bewoners niet gelukt om een goed functionerend wijkplatform te realiseren. Er zijn wel bijeenkomsten geweest maar het wijkplatform zelf is eigenlijk nooit echt goed van de grond gekomen.

Ontstaan en ontwikkeling van het wijkplatform

Voor 2020 was er een wijkraad in Leidsche Rijn, die onder andere actief was met het inventariseren van de behoefte aan cultuuraanbod in Leidsche Rijn. Wanneer de wijkraden worden opgeheven en de gemeente over wil gaan naar wijkplatforms, ontstaat er een scheuring binnen de groep. Een aantal trekkende krachten stapt onmiddellijk boos op. De resterende wijkraadsleden zoeken daarna naar een manier om door te starten als wijkplatform. Er is op dat moment ook het digitale platform 'Leidsche Rijn maken we samen' actief in de wijk, dat zich omschrijft als 'een netwerk van inwoners, ondernemers en medewerkers van organisaties en de gemeente Utrecht die zich inzetten voor de toekomst van Leidsche Rijn' (www.leidscherijnmakenwesamen.nl). Op de website worden nieuwsberichten en informatie over activiteiten gepost. De bedoeling is mensen op de hoogte te houden van wat er leeft en speelt en met elkaar in contact te brengen. Ook bewoners kunnen activiteiten posten op een interactieve kaart. De website wordt gehost door de gemeente en door medewerkers van het wijkbureau gefaciliteerd, verder wordt alles door actieve vrijwilligers gedaan.

De overgebleven wijkraadsleden zoeken contact met dit initiatief om een samenwerking te verkennen. Daar staan beide partijen positief tegenover. De eerste gesprekken hierover worden in december 2019 gevoerd en de intentie is om per januari 2020 samen door te gaan als Wijkplatform Leidsche Rijn maken we samen (Wijkplatform LRMWS). Het team wordt versterkt door een aantal actieve bewoners, een medewerker van DOCK, een medewerker van het wijkbureau en een wijkadviseur van de gemeente. Al met al bestaat de prille organisatie uit een aardige groep mensen. Door drukte in het persoonlijke en werkende leven trekken enkele mensen zich echter al snel terug. Het Wijkplatform LRMWS wil daarom informatieavonden gaan organiseren om nieuwe leden voor het wijkplatform te werven. De pandemie steekt daar echter een stokje voor. Het wijkplatform probeert leden te werven via social media, maar dit levert niets op. Als blijkt dat de samenleving door corona langdurig tot stilstand komt en er geen activiteiten meer plaats kunnen vinden, trekken ook de medewerker van DOCK en een aantal

vrijwilligers zich terug. Uiteindelijk blijft een groep van vier personen over: drie bewoners en een medewerker van het wijkbureau.

Vanaf medio 2020 gaat de groep in die samenstelling verder. Het bestaan van het wijkplatform wordt aangekondigd op www.leidscherijnmakenwesamen.nl. Tot halverwege 2021 werkt deze groep samen door. Een van de meest betrokken vrijwilligers haakt dan af vanwege werkdruk. Een tweede wijkplatformlid wil alleen meehelpen maar niet zelf het voortouw ergens in nemen, een derde wijkplatformlid zal gaan verhuizen naar buiten de stad. Het is duidelijk dat het met deze groep bewoners niet meer van de grond zal komen. Het wijkplatform LRMWS heft zich in juli 2021 op en hoopt dat het wijkbureau andere ingangen kan vinden. Ze laten daarbij wel weten dat een aantal van de deelnemers bij een nieuwe poging bereid is om weer aan te schuiven.

Activiteiten van het wijkplatform en het bereiken van bewoners

Er zijn helemaal geen activiteiten georganiseerd door het wijkplatform LRMWS en er zijn geen bewoners bereikt. De kleine groep die overbleef is alleen een aantal keer online bij elkaar gekomen om te bespreken hoe ze een slag konden maken. Daarnaast hadden ze een training gehad van de gemeente over inclusief werken. Het voormalige wijkplatformlid dat we spreken ziet verschillende redenen waarom het niet gelukt is. De hoofdoorzaak is volgens hem de pandemie waardoor er niets georganiseerd kon worden, in combinatie met het beperkte team. Daarnaast heeft het ook te maken met de soort wijk die Leidsche Rijn is. Hij denkt dat mensen vooral naar Leidsche Rijn komen om ruimer te kunnen wonen. Er wonen veel jonge gezinnen in de wijk en de bewoners zijn druk met het krijgen van kinderen, het zoeken van scholen en dergelijke. Er is weinig gemeenschappelijks waarop mensen elkaar vinden, men is te druk met het eigen leven. Er zijn wel contacten op straatniveau. De geïnterviewde: *“Ik denk dat er weinig hechte banden zijn met de wijk. Je moet een kerk en een kroeg hebben en daaromheen bouwen. Inmiddels is er wel het winkelcentrum Leidsche Rijn, maar dat staat niet in het centrum. De wijk is nog erg in ontwikkeling, en daarbij is Leidsche Rijn ontzettend groot. Er zijn wel een aantal onderwerpen die voor bewoners relevant zijn, zo is de veiligheid van een bepaald kruispunt een hot item. Maar over het algemeen is er weinig belangstelling voor.”*

Behoeft aan ondersteuning door de gemeente

Het wijkplatform kon aansluiten bij de bestaande structuur van bewoners, gemeente en welzijnspartijen die waren verenigd in Leidsche Rijn maken we samen. De gemeente ondersteunde de digitale kant. Het wijkbureau kon berichten plaatsen op de website. Het wijkplatform had een budget van 5000 euro per jaar beschikbaar, en een van de wijkplatformleden had de taak de uitgaven te declareren bij de gemeente. Omdat er geen activiteiten zijn georganiseerd, is van dat budget echter geen cent gebruikt. Er is een of twee keer op het wijkbureau vergaderd, verder vond alles online vanuit de eigen woningen plaats.

Enerzijds werd er wel ondersteuning door de gemeente ervaren, in de vorm van dit budget, de website en de medewerkers van het wijkbureau. Anderzijds geeft de geïnterviewde aan dat bijvoorbeeld het laten veranderen van de naam en het logo ('Wijkplatform' erboven zetten) een eeuwigheid duurde. Ze wilden ook graag een extra knop 'Cultuur' op de site. Dit is helemaal nooit gelukt. Hij heeft geen idee waar dat nou op is stukgelopen. Ze konden het ook niet zelf doen. De afhankelijkheid van de gemeente is dan vervelend. Sinds juli 2021 hebben ze niets meer vanuit de gemeente gehoord. Of de website leidscherijnmakenwesamen.nl nog bestaat en wie die dan beheert weet de geïnterviewde op het moment van het gesprek (maart 2022) eigenlijk niet. (Twee weken na het interview vertelt hij dat hij door het wijkbureau benaderd is met de vraag of hij ervoor kon zorgen dat zij weer toegang tot de mailbox van de website kregen: hij bleek de enige te zijn die daar nog in kan.) Hij miste ook wat praktische steun bij het vinden van nieuwe wijkplatformleden: *“De welzijnskant van de gemeente moet toch een basisbestand hebben van de bewoners die al actief zijn? Het wijkbureau zou een ontmoeting kunnen organiseren.”* De gemeente had misschien kunnen helpen bij het inzichtelijk maken van wat er allemaal al is, en een verbinding tot stand kunnen brengen.

Er is geen organisatorisch verband waarin de wijkplatforms elkaar kunnen treffen. Hadden gezamenlijke bijeenkomsten kunnen helpen? *“Misschien wel, misschien hadden we van elkaar kunnen leren: hoe hebben jullie het aangepakt? Anderzijds zijn de wijken zo verschillend. Bijvoorbeeld Overvecht was al super georganiseerd en daar spelen zulke andere thema's.”*

Wat betreft de ondersteuning vanuit de gemeente denkt hij dat actieve betrokkenheid van de wijkadviseur een succesfactor kan zijn. Hij merkt dan op: *“Wat altijd in de weg heeft gezeten is dat het van boven af is opgelegd, terwijl de wijkraden van onderop waren gevormd. Die negatieve connotatie heeft er toch altijd aan gezeten. ‘We moeten het zo doen omdat de gemeente dat wil’, dat geluid hoorde je wel vaak. Veel wijkraadleden waren heel kwaad, zij voelden zich aan de kant gezet, daar zat veel woede. Ze hadden het niet aan zien komen, opeens was het besloten dat de wijkraden werden opgeheven. Waarom werden ze niet meegenomen in deze ontwikkeling, waarom werd er niet samen gekeken hoe het anders kon? Het viel hen rauw op hun dak.”* Denkt de geïnterviewde dat het wijkplatform nu anders nog wel had bestaan? *“Dat weet ik niet. Het had denk ik wel meer kans gehad. Ook dan was er corona geweest, maar wellicht was er dan een stevigere basisgroep geweest die terug zou veren.”*

De voormalige wijkplatformleden hopen dat het het wijkbureau lukt om met nieuwe leden alsnog een wijkplatform op te richten.

3.3.2. Casus Binnenstad

De binnenstad heeft een beginnend wijkplatform. Het wijkplatform bestaat op dit moment uit ongeveer vijf bewoners, waarvan een enkeling ook ondernemer is. Daarnaast heeft het wijkplatform een nog inactief lid van de ondernemersvereniging van de binnenstad (de CMU). Ze hebben inmiddels elf vergaderingen met elkaar gehad om de vorm van het wijkplatform te bespreken. In dit proces zijn een aantal mensen afgehaakt. Onder het wijkplatform is er vooral een ‘nu of nooit’-gevoel: er is genoeg gepraat en het komt nu aan op naar buiten treden. Na een relatief lange periode van interne voorbereiding ligt er een beknopt missie- en visiedocument, en het wijkplatform wil nu een themabijeenkomst voor bewoners organiseren.

Ontstaan en ontwikkeling van het wijkplatform

Het wijkplatform is ontstaan op initiatief van de gemeente. Er is een enquête uitgezet in de wijk tussen december 2020 en januari 2021. Mensen die in de enquête interesse toonden voor het wijkplatform zijn uitgenodigd voor een eerste bijeenkomst in maart 2021. Hierna zijn er tussen maart en juni meerdere online bijeenkomsten gehouden en is er door een groep gewerkt aan een missie- en visiedocument. Dit document was af in juli 2021.

Op de eerste vergadering zijn volgens interne notulen van het wijkplatform 27 deelnemers aanwezig, waarvan 22 mensen het platform verder willen opzetten. Bij de online vergaderingen van mei tot en met juni 2021 zijn steeds tussen de zeven en negen bewoners aanwezig. De meeste van deze bewoners zijn niet betrokken geweest bij de voormalige wijkraad, die op dat moment al een aantal jaar niet meer bestaat. Volgens interne notities is van de twaalf bewoners die bij de bijeenkomsten aanwezig waren een relatief grote groep (acht deelnemers) onder de 40 jaar. Verder is het grootste gedeelte vrouw en zijn er ook enkele deelnemers bij waarvan Nederlands niet hun moedertaal is. Een enkeling is naast bewoner ook ondernemer.

We spreken nu met een wijkplatformlid dat in het verleden zelf nauw betrokken is geweest bij de organisatie Binnenstad030. Daarnaast woont ze al 38 jaar in de binnenstad. Hierdoor weet zij goed wat er speelt in de Binnenstad.

Vanaf het begin is er al veel discussie over de rol van het wijkplatform. Deze discussie houdt ook aan nadat het missie- en visiedocument al geschreven is, voornamelijk op initiatief van een bewoner die de belangenbehartiging (zoals in de voormalige wijkraad) benadrukt. Het merendeel van de groep heeft juist de behoefte om gewoon te starten met activiteiten in plaats van door te praten over de rol van het wijkplatform. In dit proces haken een aantal wijkplatformleden af. Het wijkplatformlid dat deze discussie gaande hield heeft inmiddels ook het wijkplatform verlaten.

In het interne missie- en visiedocument van wijkplatform Binnenstad wordt de volgende visie genoemd: ‘Een leefbare, aantrekkelijke en toekomstbestendige binnenstad, met Utrechters die sterk, actief en positief met elkaar in verbinding staan.’ De missie wordt als volgt uitgewerkt: ‘Verbinden van de bewoners en ondernemers van de binnenstad en iedereen met een hart voor de binnenstad. Door onderling contact via het wijkplatform als centrale plaats, kan overleg en afstemming plaatsvinden over de diverse thema’s, waardevolle kennis en informatie worden gedeeld en samen (=sterker) worden opgetrokken. Zo kunnen gedeelde belangen beter vertegenwoordigd

worden en kunnen we met en voor elkaar de leefbare, aantrekkelijke en toekomstbestendige binnenstad realiseren die wij onszelf wensen.'

In dit missie- en visiedocument komt aan de ene kant een duidelijke verbindende rol naar voren ten aanzien van de binnenstadsbewoners onderling. Aan de andere kant is er ook sprake van een belangenbehartigende rol. In gesprek met de geïnterviewde wordt door haar vooral de nadruk gelegd op deze verbindende rol in de wijk. Hoewel ze ook wel denkt dat het behartigen van belangen belangrijk is, heeft ze twijfels over de haalbaarheid van deze rol, door eerdere negatieve ervaringen met participatie-initiatieven van de gemeente.

Het wijkplatform is op dit moment geen stichting, vereniging of enige andere officiële organisatievorm. Dit zou volgens de geïnterviewde veel tijd en inspanningen vergen.

Activiteiten van het wijkplatform en het bereiken van bewoners

Het wijkplatform Binnenstad heeft tot nu toe alleen maar interne bijeenkomsten georganiseerd. Omdat ze nog met hun interne proces bezig waren, hebben ze nog geen activiteiten voor bewoners van de binnenstad kunnen organiseren. Ze hebben inmiddels ook een website gebouwd. Deze is nog wel verborgen, omdat de website nog niet helemaal klaar is.

De interne vergaderingen worden om de zes weken gehouden en worden bijeengeroepen door de wijkadviseur. De wijkadviseur is ook nog steeds degene die het proces begeleidt en de vergadering leidt. Ook verzorgt de gemeente een verslag van de bijeenkomst. Bij de laatste bijeenkomsten waren vier bewoners, twee gemeenteambtenaren en iemand van de sociale makelaarsorganisatie DOCK aanwezig.

De laatste bijeenkomst is er besloten om de volgende keer een themabijeenkomst voor bewoners te organiseren. Ze willen hiervoor ook mensen uitnodigen die zich in het proces hebben teruggetrokken. Als thema wil het wijkplatform graag een onderwerp kiezen waar veel mensen enthousiast van worden, zoals groen in de binnenstad. Ook willen ze mogelijk werken aan bekendheid van het wijkplatform door met een koffiekar door de wijk te gaan. De rest van de activiteiten die ze gaan organiseren zullen nog verder vormgegeven moeten worden.

Netwerfunctie

Wijkplatform Binnenstad heeft verder nog niet nagedacht over of contact gezocht met eventuele netwerkpartners. In de binnenstad is al een andere wijkbrede organisatie actief, namelijk Binnenstad030. Deze organisatie is ontstaan uit een initiatief van de voormalige wijkraad. De organisatie houdt zich actief bezig met de belangenbehartiging van wijkbewoners, in het speciaal waar het gaat om het bewaren van de balans tussen levendigheid en leefbaarheid in de binnenstad. De geïnterviewde vertelt dat Binnenstad030 bezig is met een initiatief om de buurtjes van de binnenstad met elkaar te verbinden. De binnenstad heeft namelijk een duidelijke buurtjesstructuur. Een voorbeeld daarvan is de zeven steegjes vlakbij de Twijnstraat. Hier wonen veel geboren Utrechtse. Over het verbinden van de buurtjes is echter niet gesproken binnen het wijkplatform. Op dit moment is er ook geen officiële relatie met Binnenstad030.

Samenwerking met de gemeente

Doordat ze nog beginnend zijn, kan de geïnterviewde nog niet zoveel zeggen over de samenwerkingsrelatie zoals door de gemeente schematisch is weergegeven in een figuur (zie Figuur 1). Wel geeft ze aan dat de samenwerking met de wijkadviseur goed verloopt. Op 27 augustus 2021 heeft de geïnterviewde van de wijkadviseur een mail gekregen over de manier van het regelen van hun financiën. In deze mail werd uitgelegd dat het wijkplatform de budgetten zelf kan beheren, als stichting of vereniging, of via een derde partij: Stichting PK. In de mail zat een bijlage met uitleg hoe de tweede optie, via Stichting PK, werkt. Omdat ze nog beginnend zijn, hebben ze nog geen ervaring met het samenwerken met andere gemeentelijke diensten. Ze worden volgens de geïnterviewde weinig geïnformeerd over wat er speelt in de wijk.

Volgens de geïnterviewde is dit organiseren van het financiële aspect een van de weinige zaken waarin ze gefaciliteerd zijn vanuit de gemeente. Ze vindt de opdracht met betrekking tot het wijkplatform niet duidelijk genoeg. Het wijkplatform heeft volgens de geïnterviewde behoefte aan een handreiking, een soort 'Wijkplatforms for dummies'. Hierbij vindt ze het wel lastig om te benoemen wat daar precies in zou moeten staan. Wel ziet ze

dat een aantal basiszaken voor haar gevoel niet geregeld zijn. Zo vindt ze het bedrag van 5000 euro erg weinig en zou ze graag willen dat een vergaderruimte wordt gefaciliteerd. Daarnaast heeft ze de behoefte bij iemand professioneel advies in te kunnen winnen, bijvoorbeeld over hoe participatie vormgegeven kan worden. Het wijkplatform is vooral heel erg aan het zoeken in hoeverre en op wat voor manier ze nu wel of niet de rol van belangenbehartiger moeten innemen. De geïnterviewde heeft het gevoel dat het vooral voor de gemeente belangrijk is dat er een wijkplatform in de binnenstad is. Ze vragen zich af wat dit de bewoners op gaat leveren. Soms voelt het meer als “een moetje”. Zij ziet de wens van de gemeente om meer verbinding te creëren tussen buurtorganisaties en de gemeente meer als een taak van de gemeente zelf dan van bewoners.

3.3.3. Casus Noordwest

In de wijk Noordwest is er sprake van een wijkplatform dat op weg is. Op het moment van schrijven bestaat de kern van het wijkplatform uit vijf leden die samen het bestuur vormen. Zij zijn allen bewoners van de wijk.

Twee van deze leden houden zich met een kleine groep wijkbewoners bezig met de communicatie van het wijkplatform. Op de website van het wijkplatform (<https://www.utrechtnoordwest.nl>) informeren zij niet alleen over ontwikkelingen rondom het platform, maar ook over andere activiteiten en ontwikkelingen in de wijk. De overige drie zijn betrokken bij thematische werkgroepen en de organisatie van activiteiten. Het wijkplatform kent op dit moment twee thematische werkgroepen. Eén werkgroep richt zich op het verbeteren van de groenvoorzieningen in de wijk. Het geïnterviewde wijkplatformlid vertelt dat ongeveer veertig wijkbewoners hier los-vast aan verbonden zijn. De andere werkgroep richt zich op buurtactiviteiten, waarbij de aandacht in de eerste plaats uitgaat naar de Geuzenwijk. Hier zijn circa 25 bewoners bij betrokken.

Tot voor kort was er ook een derde werkgroep genaamd ‘het wijkberaad’. Op de website van het wijkplatform valt te lezen dat dit een voortzetting betrof van de voormalige wijkraad. Zij zag het als haar taak de gemeente te adviseren over verschillende beleidsonderwerpen. Voorbeelden hiervan zijn het openbaar vervoer in de wijk en de omgang met overlast van de rioolwaterzuivering in Overvecht. De werkgroep is in december 2021 gestopt nadat diverse leden verhuisden. De overgebleven leden van deze werkgroep zullen in de toekomst deel gaan uitmaken van het bestuur.

Ontstaan en ontwikkeling van het wijkplatform

Tot 2020 bestaat er in Noordwest een actieve wijkraad. Wanneer het besluit valt om de wijkraden om te vormen tot wijkplatforms roept dat bij de betrokkenen de nodige negatieve emoties op. De geïnterviewde – die zelf niet betrokken was bij de wijkraad – vertelt dat een groot deel van de wijkraadleden de wens had om op oude voet door te gaan. Een positie waar hij wel begrip voor kan opbrengen, want “*waarom iets weggooien wat van jezelf is en als je vindt dat je goed bezig bent*”. Met het voornemen de oude rol voort te zetten, besluit de groep zich om te dopen tot ‘wijkberaad Noordwest’.

In dezelfde periode wordt er met ondersteuning van een wijkadviseur gestart met gesprekken om een plan voor de vorming van een wijkplatform te ontwikkelen. Ondanks bezwaren tegen de veranderingen, nemen ook leden van het wijkberaad aan de gesprekken deel. De gesprekken culminereren in juni 2020 in een bijeenkomst waarin ongeveer veertig deelnemers de aandachtsgebieden voor het nieuw te vormen wijkplatform bepalen. Ook wordt er tijdens de bijeenkomst een bestuur voor het wijkplatform geformeerd. Een bestuur waarin ook twee leden van de voormalige wijkraad zitting nemen.

Vanwege de coronasituatie duurt het vervolgens nog even voordat het wijkplatform daadwerkelijk opstart. Dit gebeurt op 3 november 2020 met een online startbijeenkomst waaraan circa dertig wijkbewoners deelnemen. Ook het bepalen van de precieze verhoudingen tussen het wijkberaad en het wijkplatform neemt enige tijd in beslag. Uiteindelijk wordt de eerste omgevormd tot een werkgroep binnen het wijkplatform. Daarnaast worden de werkgroepen gericht op de groenvoorziening en buurtactiviteiten opgezet.

Hoewel er gesprekken zijn gevoerd over een rechtsvorm voor het wijkplatform, is dit tot op heden niet bepaald. Ook is er vooralsnog nog geen concrete missie of visie voor het wijkplatform geformuleerd. De geïnterviewde laat blijken het laatste ook niet noodzakelijk te vinden. Dat betekent niet dat er geen ambities zijn. Zo vertelt de

geïnterviewde dat het wijkplatform bewoners(groepen) die iets willen betekenen voor de wijk met elkaar wil verbinden en hun een klankbord wil bieden richting de gemeente. Ook valt op de website te lezen dat het wijkplatform wijkbewoners wil informeren, zichtbaar wil maken wat er in de wijk gebeurt, en onderwerpen op de politieke agenda wil zetten.

Activiteiten van het wijkplatform en het bereiken van bewoners

Het jaar 2020 stond vooral in het teken van het opstarten van het wijkplatform. Maar het afgelopen jaar is het wijkplatform steeds meer activiteiten gaan organiseren. Tijdens maandelijkse wijkplatformbijeenkomsten konden bewoners meepraten over onderwerpen zoals de herinrichting van de Van Tuylkade en de ontwikkelingen rondom het Julianapark. Ook de werkgroepen kwamen regulier bij elkaar. Het afgelopen jaar was dat vanwege de coronasituatie nog vooral voor online overleg. Het aankomende jaar wil men echter ook meer fysieke activiteiten in de buurten van Noordwest gaan organiseren. Het wijkplatform was ook betrokken bij diverse andere activiteiten, waaronder enkele informatiebijeenkomsten in de wijk vanuit de gemeente en overleggen rondom een vuurwerkincident en de (sociale) veiligheid in de Geuzenwijk. Recentelijk is er voor de gemeenteraadsverkiezingen ook een verkiezingsdebat georganiseerd.

Volgens de geïnterviewde is de groep wijkbewoners die met de activiteiten van het wijkplatform wordt bereikt vooralsnog overwegend hoger opgeleid, van middelbare leeftijd en van Nederlandse herkomst: *“Het is zeker geen afspiegeling van de buurt.”* Hij meent dat de groep die met de activiteiten wordt bereikt niet veel representatiever is dan degene die de voormalige wijkraad bereikte. Later merkt hij op: *“Ik denk achteraf gezien... Dat iets niet goed werkt, of dat je vindt dat [de voormalige wijkraad] niet representatief is, is misschien wel een juiste constatering. Maar om dan de zaak op te heffen en dan te hopen dat het met iets nieuws beter gaat draaien...”* Hij meent dat de verandering in dit opzicht nog niet het gewenste doel heeft bereikt.

Hij benadrukt wel dat het wijkplatform ernaar streeft om ook wijkbewoners met andere achtergronden te betrekken. Dit is volgens hem ook belangrijk, want hij ervaart dat de samenhang in de wijk Noordwest de afgelopen jaren steeds meer onder druk is komen te staan. Dat dit tot nog toe nog niet echt is gelukt heeft volgens hem mede te maken met de coronasituatie. Communicatie en activiteiten vonden grotendeels online plaats, wat consequenties heeft voor de groepen die je kan bereiken. Nu de coronamaatregelen worden afgeschaald hoopt het wijkplatform een bredere groep wijkbewoners te kunnen betrekken. Onder andere omdat het wijkplatform haar zichtbaarheid kan vergroten met face-to-face activiteiten.

Netwerkfunctie

Hoewel de representativiteit kan worden verbeterd, vervult het wijkplatform volgens de geïnterviewde wel steeds meer een netwerkfunctie: *“We hebben in deze wijk dertien buurten en wat wij wel proberen is om in elke buurt contacten te hebben en om dingen die daar spelen op te pikken of om dingen te kunnen bespreken als de gemeente ergens mee komt. In bijna elke buurt hebben we wel één of twee mensen die lid zijn van een straatcomité of een buurtvereniging of iets dergelijks.”* Wel is contact met deze personen nog erg sporadisch, bijvoorbeeld naar aanleiding van een bericht over de buurt of iemand die iets meldt. De geïnterviewde geeft aan dat het wijkplatform streeft naar meer frequent contact. Ook hoopt het wijkplatform uiteindelijk in elke wijk contacten te leggen met lokale verbanden van wijkbewoners en deze middels het wijkplatform aan elkaar te kunnen verbinden.

Op de vraag of er ook contact is met ondernemers(verenigingen) en maatschappelijke organisaties in de wijk geeft de geïnterviewde aan dat dit vooralsnog beperkt is. Er is vooral contact met ondernemers rondom het Napoleonoverleg, een bewonersoverleg van Bloemenbuurt en buurten aan de Amsterdamsestraatweg. Met maatschappelijke organisaties is alleen contact binnen een overleg dat in de Geuzenwijk plaatsvindt.

Samenwerking met de gemeente

De geïnterviewde meent dat de samenwerkingsrelatie met de gemeente kan worden verbeterd. Waar het gaat om de rol die de gemeente zichzelf toeschrijft om wijkplatforms te betrekken bij participatie merkt hij op: *“Ik denk dat hier in ieder geval een breed gedragen gevoel is dat de gemeente op dit moment niet zo heel veel doet met participatie. Je kunt je natuurlijk van alles voorstellen bij wat participatie zou kunnen zijn, maar de klacht van veel bewoners is dat de precieze rol van burgers en vertegenwoordigers van die burgers niet is vastgesteld. Dat wil niet*

zeggen dat we niet mogen meepraten, maar het is onduidelijk wat de status van onze inbreng is. (...) Dat geldt zeker voor de status van de inbreng van het wijkplatform. Dat is denk ik ook wat veel mensen terughoudend maakt om daar veel op in te zetten. Omdat het niet duidelijk is hoe daar formeel mee wordt omgegaan. (...) Daarmee zijn we in mijn mening een soort pressiegroep geworden die haar eigen punten moet agenderen.”

Volgens de geïnterviewde liep dat agenderen ook lange tijd moeizaam. Onder meer omdat het contact met het wijkbureau (als schakel naar de gemeente) lange tijd stillag. Dit had volgens hem te maken met de coronasituatie en wijzigingen in de personele bezetting en locatie van het wijkbureau. Inmiddels is er wel regelmatig overleg tussen de voorzitter van het wijkplatform en het wijkbureau. Verder ervaart hij dat wanneer er wel zaken op de agenda staan de processen bij de gemeente vaak traag verlopen.

Tot slot laat hij blijken dat de wijze waarop de gemeente terugkoppelt naar het wijkplatform kan worden verbeterd. Als voorbeeld noemt hij de omgang met input die recent door het wijkplatform is geleverd ten behoeve van de ontwikkeling van buurtprofielen voor de wijk: *“We hebben gevraagd of we de wijze waarop onze input is verwerkt in het rapport konden bekijken. Zodat we kunnen beoordelen of het een juiste weergave is. (...) Maar wat er dan is gebeurd is van ‘nee, er staat nu hele grote druk op en we moeten het heel snel afmaken’. Dat duurt dan weer drie weken en uiteindelijk krijgen wij dan weer de definitieve versie. Althans, ik neem aan dat wij de definitieve versie krijgen. Een tussenversie is er niet meer geweest. Dat is dus heel jammer. Daarmee wil ik niet zeggen dat onze inbreng vertekend is of dat er iets aan veranderd is. (...) Maar het is vrij ambtelijke benadering. Dat is niet helemaal hoe je mensen meeneemt in een proces.”*

Succesfactoren voor de (door)ontwikkeling van wijkplatforms

De geïnterviewde meent dat een goede samenwerkingsrelatie met het wijkbureau, als schakel naar de gemeente, belangrijk is voor het succesvol functioneren van de wijkplatforms. Verder is het volgens hem van belang dat de gemeente een goede regie voert over veranderingsprocessen in de wijk en de wijze waarop zij de wijkbewoners hierbij betreft. De gemeente zou de wijze waarop zij omgaat met de inbreng van het wijkplatform en bewoners in het algemeen kunnen verduidelijken. Ook laat hij blijken dat de communicatie en de terugkoppeling kan worden verbeterd.

3.3.4. Casus Noordoost

Wijkplatform Noordoost

De wijk Noordoost heeft een actief wijkplatform, met een bestuur, een website en diverse werkgroepen. Op de website staan 25 leden vermeld die samen dertien buurtjes vertegenwoordigen. De leden zitten in themagroepen en een flink deel van hen heeft een portefeuille. De thema's waar het wijkplatform zich mee bezig houdt zijn onder andere: groen, verkeer, wonen, duurzaamheid, participatie en verbinding. Portefeuilles zijn bijvoorbeeld energietransitie, fietsen, MKB's, PR of jeugd (www.wijkplatformnoordoost.nl). Alle leden van het wijkplatform zijn bewoners.

Ontstaan en ontwikkeling van het wijkplatform

Wijkplatform Noordoost is voortgekomen uit een zeer actieve wijkraad die gewend is de gemeente te adviseren. Diverse oud-wijkraadleden hebben het wijkplatform opgericht en de huidige voorzitter was jaren actief in de wijkraad. De voormalige wijkraad is min of meer overgegaan in het wijkplatform en aangevuld met nieuwe leden. Dit is ook goed te zien op de website van wijkplatform Noordoost, waar de termen wijkplatform en wijkraad elkaar afwisselen. De website is thematisch ingedeeld en er is daarbij geen duidelijke scheiding tussen de activiteiten van Wijkplatform Noordoost nu en de activiteiten van de voormalige wijkraad in het verleden. Een van de eerste knoppen is bijvoorbeeld 'Adviezen' en daaronder staat: *“De wijkraad Noordoost geeft regelmatig gevraagd en ongevraagd adviezen aan het College van Burgemeester en Wethouders over verschillende thema's”*. Dit is niet meer de actuele situatie en de link waarmee verwezen wordt naar de adviezen van wijkraden op de website van de gemeente is niet meer actief. Ook de Wijkvisie 2015-2025 betreft een stuk van de voormalige wijkraad uit 2015 of daarvoor.

We spreken met een nieuw wijkplatformlid dat in 2020 is toegetreden, eerst als gewoon lid en daarna als lid van het dagelijks bestuur. Het wijkplatform bestond toen hij toetrad enkele maanden en werd getrokken door de huidige voorzitter. De geïnterviewde vertelt dat de bijeenkomsten in het eerste jaar in het teken stonden van het neerzetten van de organisatie en het betrekken van mensen. De vraag was vooral: hoe kunnen we dit nu vormgeven? De afgelopen tijd is dit zich verder aan het uitkristalliseren. Wijkplatform Noordoost heeft ervoor gekozen om een vereniging te worden, om additionele middelen aan te kunnen vragen en om een onafhankelijke positie te houden.

Wijkplatform Noordoost heeft ook een doel en missie geformuleerd. Het wil verbinding leggen tussen mensen en groepen in de wijk, en tussen de wijk en de gemeente. Het wijkplatform wil periodiek een gestructureerd overleg voeren met zowel georganiseerde als niet georganiseerde bewoners, ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties. In zijn mission statement benadrukt wijkplatform Noordoost dat het een netwerkorganisatie wil zijn voor alle bewoners van Noordoost, ook de wat zwakkere groepen in de wijk. Deze wil het de weg wijzen als ze iets aan de orde willen stellen en zodoende zelfredzaamheid bevorderen. Naast de netwerkfunctie valt op de website te lezen dat het wijkplatform zich ten doel stelt om signalen, wensen en ideeën van bewoners uit de wijk te gebruiken als basis voor adviezen over bijvoorbeeld de wijkvisie, wijkraadpleging, criteria voor besteding van het wijkleefbaarheidsbudget of plannen van het College van B en W van de gemeente (<https://wijkplatformnoordoost.nl/wijkraad/missie>).

Activiteiten van het wijkplatform en het bereiken van bewoners

Het eerste jaar is het wijkplatform vooral op het ontwikkelen van de eigen organisatie gericht geweest. Het wijkplatform was volgens het geïnterviewde wijkplatform lid vrij reactief en speelde met name in op een paar grotere actuele kwesties, zoals de verkeerssituatie rondom winkelcentrum De Gaard en de overlastproblemen in het Griffpark.

Op dit moment wordt het wijkplatform goed gevonden. Er worden nu maandelijks wijkplatformbijeenkomsten georganiseerd, waar bewoners welkom bij zijn. Iedereen kan onderwerpen inbrengen. Er wordt geluisterd naar signalen uit de wijk, maar het bestuur beslist wat er die maand op de agenda komt. Er is een website waarop de agenda en de notulen worden gepubliceerd. Afhankelijk van het onderwerp worden er soms ambtenaren van de gemeente uitgenodigd. Er is een vaste groep van zo'n twintig bewoners die geregeld aanwezig is. Naar gelang het thema sluiten andere groepen aan. Als voorbeeld wordt de actiegroep Blauwkapelseweg genoemd, die aanhaakt bij thema's die voor hen relevant zijn. De wijkplatformvergaderingen hebben een aantal vaste onderwerpen, zoals de notulen van de vorige keer, bestuurlijke mededelingen, hoe het met de werkgroepen gaat en dergelijke. Dan zijn er een aantal steeds terugkerende onderwerpen zoals de verkeerssituatie rond De Gaard en het opzetten van energiebuurtteams.

Volgens de geïnterviewde bereikt het wijkplatform een divers gezelschap van zowel mannen als vrouwen, met verschillende etnische herkomst, hoger- en lager opgeleid. Alle groepen worden wel gerepresenteerd, en als het niet direct is dan wel indirect. Alleen jongeren onder de 30 jaar zijn er weinig. Er zijn relatief veel oudere bewoners actief van 55+ en in de leeftijd 60-70 jaar – dat zijn over het algemeen mensen met wat meer tijd. De bijeenkomsten worden in het Nederlands gehouden – dat zou een belemmering kunnen zijn voor anderstaligen – en tot nu toe waren ze vanwege corona online. Online vergaderen was wel een uitdaging voor een platformlid van 80 jaar, maar er is voor gezorgd dat dat gelukt is.

In 2021 heeft het wijkplatform onderzoeksbureau Labyrinth gevraagd een wijkbrede enquête te houden onder de bewoners met als doel te achterhalen welke onderwerpen voor bewoners van Noordoost belangrijk zijn. Hiervoor zijn middelen aangevraagd bij het initiatievenfonds. De enquêtevragen zijn samen met bewoners gemaakt. Het aantal mensen dat de enquête invulde was hoger dan verwacht. In de enquête is ook gevraagd wie zich in willen zetten voor de wijk en waarvoor. Het wijkplatform ziet het als zijn taak deze bewoners met elkaar in contact te brengen, met de bedoeling dat die groepen daarna zelfstandig gaan draaien. Het wijkplatform is er vooral voor om deze losse groepen met elkaar te verbinden.

In september 2021 vroeg de PvdA om een kennismakingsgesprek met het wijkplatform en die ontmoeting is positief ervaren. Daarna heeft het wijkplatform ook andere politieke partijen uitgenodigd en gevraagd om kennis te maken en informatie te delen. Hier is wisselend op gereageerd.

Netwerkfunctie

Volgens de geïnterviewde begint de netwerkfunctie steeds meer vorm te krijgen. Dit varieert per themagroep. De buurtverenigingen zijn bekend. In verband met '900 jaar Utrecht' wordt met alle buurtcomités gecommuniceerd. Ze zijn niet allemaal even actief door corona. Tuindorp bijvoorbeeld heeft een heel actief buurtcomité, maar de afgelopen 1,5 jaar is er bijna niets georganiseerd. Daarnaast is er contact met actiegroepen zoals de eerdergenoemde actiegroep Blauwkapelseweg. Wijkwijzer Noordoost is een informatiepunt voor de wijk, dat ook informeert en organiseert voor en door bewoners. Het wijkplatformlid geeft aan dat er enige overlap is en dat dit contact schuurt. Volgens hem is er in het verleden wel gekeken naar samenwerking maar is dit niet gelukt. Om contact tussen bewoners onderling te stimuleren is het wijkplatform bezig met een app voor de wijk (wijkconnect).

Samenwerking met de gemeente

Het geïnterviewde wijkplatformlid vindt dat ze niet vanuit de gemeente zelf geïnformeerd worden. Hij vindt dat ze behoorlijk wat moeite moeten doen om informatie van de gemeente te krijgen. Bijvoorbeeld rondom het nieuwe inzamelen (afval) hebben ze daar vervelende ervaringen mee. Het wijkplatform heeft aan de gemeente vragen gesteld over de doorgevoerde veranderingen. *"Er zijn veel ouderen in de wijk die het toch heel vervelend vinden dat ze nu veel vaker dan normaal naar het centraal inzamelpunt moeten. Tegelijkertijd zijn de gemeentelijke lasten omhooggegaan. Ze moeten dus meer doen en meer betalen. Niemand in de gemeente die dat tot op heden heeft uitgelegd."* Het wijkplatformlid geeft aan dat zij signaleren en informeren en de gemeente actief benaderen en herkent in het schema wat er van hen verwacht wordt: *"Volgens mij is dat inderdaad de rol van ons wijkplatform."* Een reactie blijft volgens hem echter vaak uit.

Een voorbeeld betreft de verkeerssituatie rondom het nieuwe winkelcentrum De Gaard in Voordorp. Bewoners ervaren veel overlast van vrachtverkeer dat komt laden en lossen en hebben voorgesteld om de rijrichting te veranderen. Het wijkplatform heeft daar concrete voorstellen voor gedaan en deze door experts laten doorrekenen. De gemeente wil het zo houden maar komt niet met een uitleg waarom. De geïnterviewde:

"Wij proberen ons best te doen met allerlei vrijwilligerswerk waarvan wij denken dat het gedaan moet worden. Alleen is er geen lijntje met het beleid. Niemand die zegt: 'Dit is waarom we het hebben gedaan. Het is misschien niet voor iedereen leuk, maar dit en dit zijn de redenen daarachter'. Het zou mooi zijn als iemand het uit kwam leggen. Mensen hebben erover nagedacht. En ook de gemeente heeft nagedacht en heeft daar een keuze in gemaakt. (...) Het is zo zonde, wij proberen de verbinding te maken. (...) Maar er komt gewoon niks en daardoor krijg je gewoon steeds meer weerstand. Je merkt ook dat wij als platform daardoor ook lastiger ons ding kunnen doen. Omdat er ook burgers zijn die zeggen: 'Nou ja, ik kaart het aan bij jullie, jullie doen wat, maar vervolgens gebeurt er niks.' We worden hier ook dan in die zin een beetje gezien als een verlengde van de gemeente, wat natuurlijk helemaal de bedoeling niet is. (...) Ik zie onszelf wel als een verbinder. Als een burger iemand nodig heeft of met een probleem zit dat we die bij het juiste loket kunnen afleveren. Ja en dat als de gemeente iets wil, dat ze dan – in mijn ideale wereld – bij de wijkplatforms komen zo van: 'Goh we hebben plannen, hoe denk je dat het in de wijk zal vallen en hoe kunnen we dat nou proactief en goed managen?' Maar mijn ervaring in de afgelopen twee jaar met participatietrajecten is dat iedereen die daaraan mee heeft gedaan vooral vindt dat het leuk is voor de buitenwereld maar dat er met de resultaten niks gebeurt." (...) En dan wordt er opeens wat gedaan terwijl je dat totaal niet ziet aankomen."

Het wijkplatformlid benadrukt dat er ook goede dingen gebeuren. In het verleden is er heel goed samengewerkt rondom overlast in het Griftpark. De wijkadviseur is vaak aanwezig en heeft een verbindende rol, naar de gemeente toe en naar andere partijen in de wijk. Via hem zijn ze bijvoorbeeld in contact gekomen met iemand van het groenbeheer. Veel heeft volgens de geïnterviewde te maken met communicatie: als bewoners weten waar ze aan toe zijn, of wat de reden achter een beslissing is, dan accepteren ze meer.

Succesfactoren bij de (door)ontwikkeling van wijkplatforms

Volgens het wijkplatformlid heb je een paar gedreven personen nodig die tijd en moeite in het wijkplatform willen en kunnen steken: *“Zonder [naam van de voorzitter] zou ons wijkplatform niet bestaan.”* Daarnaast heb je bewoners nodig die dingen willen doen. Het initiatievenfonds helpt om meer te kunnen doen, maar met structureel meer geld kun je andere dingen doen. Het is tevens een succesfactor als het wijkplatform gezien gaat worden als de plek waar je laagdrempelig heen kunt gaan en antwoord kunt krijgen. *“Voor het voortbestaan van het wijkplatform is het essentieel dat wij gehoord worden en informatie krijgen. Waarom zou de burger naar ons toekomen als wij niet met antwoorden kunnen komen? Het hoeft geen fijn antwoord te zijn, het hoeft niet altijd ja te zijn. Maar een nee met een uitleg is beter te accepteren.”*

4 Rolopvatting en netwerkfunctie

De wijkplatforms zijn een nieuwe organisatie in het gemeentelijke veld. Ze worden geacht een verbindende functie te vervullen tussen bewoners, organisaties in de wijk en de gemeente. In dit hoofdstuk gaan we in op de positie van wijkplatforms en beschrijven we hoe ze dit vorm geven. We gebruiken daarbij steeds het perspectief van zowel de gemeente als de wijkplatforms als de samenwerkingspartners. In de eerste paragraaf bespreken we de vraag wat een wijkplatform nu is of moet zijn: daarover is veel onduidelijkheid bij de wijkplatforms zelf, en deels ook bij de samenwerkingspartners. In de tweede paragraaf beschrijven we hoe de wijkplatforms op dit moment de netwerkfunctie vervullen.

4.1. Rolopvatting wijkplatforms

4.1.1. Wat is (de taak van) een wijkplatform?

Het onderwerp dat tijdens de evaluatie het vaakst naar voren kwam betreft de rol van een wijkplatform. Wat is nu precies de taak van een wijkplatform, wat verwacht de gemeente van wijkplatforms, welke verantwoordelijkheden hebben wijkplatforms en welk mandaat? Deze vragen werden zowel in de startbijeenkomst met de wijkplatforms als in de verschillende focusgroepen door deelnemers gesteld, en ook in de interviews met wijkplatformleden voor de casusbeschrijvingen kwam dit onderwerp naar voren.

De gemeente omschrijft een wijkplatform als volgt:

‘Een wijkplatform is een netwerk van bewoners, ondernemers en anderen in een wijk. Het wijkplatform zorgt voor verbinding tussen mensen en groepen in de wijk. En voor verbinding tussen de wijk en de gemeente.’

(<https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/initiatief-en-invloed/uw-invloed/wijkplatform/>)

De kaders die de gemeente voor een wijkplatform stelt zijn:

- Maatwerk per wijk (elk wijkplatform is uniek en passend op de wijk);
- Inclusief (elk wijkplatform bestaat uit een gemengd gezelschap);
- Verbinding met de gemeente (de samenwerking tussen de wijkplatforms en de gemeente is goed);
- Dialoog tussen alle betrokkenen (er zijn mogelijkheden om samen met het wijkplatform te praten over allerlei kwesties);
- Het idee om de wijkplatforms tweemaal per jaar een dialoogbijeenkomst te laten organiseren; en
- Behoeftte aan continuïteit en permanente platforms.

(Gemeente Utrecht, 2019)

De gemeente wil bewust geen stringent raamwerk opleggen voor wat een wijkplatform moet zijn, maar bewoners juist de ruimte geven dit naar eigen inzicht in te vullen. De gemeente stelt een budget van 5000 euro per jaar beschikbaar dat een wijkplatform vrij kan besteden. Er is geen uitgebreide verantwoording nodig. De gemeente vindt het belangrijk dat wijkplatforms de vrijheid hebben om een organisatie te worden die past bij de lokale situatie en behoefte van bewoners: maatwerk. Het moet voor vrijwilligers laagdrempelig zijn om zich voor het wijkplatform in te zetten, dus geen bureaucratie. De wijkadviseur van de gemeente van de betreffende wijk kan

in het begin helpen bij de oprichting van een wijkplatform en daarna als *linking pin* fungeren tussen wijkplatform en gemeente.

In de praktijk leidt de vrijheid die hiermee beoogd werd bij veel wijkplatforms tot onzekerheid. Bij enkele wijkplatforms zien we in de oprichtingsfase zelfs dat de onduidelijkheid tot ruzie intern, vertwijfeling en afhaken leidt. We zien bij de oprichting van de wijkplatforms grofweg drie patronen: 1) het initiatief voor het oprichten van het wijkplatform wordt genomen door actieve trekkers van de voormalige wijkraad, 2) het oprichten van een wijkplatform is van meet af aan in handen van een gemêleerde groep bewoners, en 3) de oprichting van een wijkplatform ligt bij de gemeente.

4.1.2. De oprichting en de rolopvatting van de wijkplatforms: drie patronen

Hieronder schetsen we de drie patronen die we zien bij het ontstaan van wijkplatforms. We willen hiermee niet betogen dat alle wijkplatforms precies in deze indeling passen. Van enkele wijkplatforms hebben we daarvoor ook onvoldoende of geen informatie, en sommige wijkplatforms zitten wat meer tussen twee patronen in. We zien echter een verband tussen de wijze waarop en waaruit het wijkplatform ontstaan is en de rol die ze voor zichzelf weggelegd zien. Dit uit zich ook in hoe ze zich verhouden tot en wat ze verwachten van de gemeente.

Patroon 1: Het wijkplatform in oprichting bouwt voort op de sterke bestaande structuur in de wijk en trekt binnen de nieuwe mogelijkheden haar eigen plan.

In Noordoost en Overvecht komen de wijkplatforms voort uit de oude wijkraad. Zeer betrokken ex-wijkraadleden zetten met een aantal nieuwe betrokken bewoners een nieuwe organisatie neer. De oudgedienden hebben een langdurige relatie met de gemeente, een groot netwerk en contacten met gemeenteraadsleden. Ze borgen het collectieve geheugen van de wijk en kennen het klappen van de zweep. Zowel in Noordoost als in Overvecht heeft het wijkplatform een formele organisatievorm gekozen wat hen in staat stelt subsidie voor activiteiten aan te vragen, bijvoorbeeld bij het Initiatievenfonds. Een lid van wijkplatform Noordoost geeft aan dat zij dit bewust gedaan hebben om onafhankelijk te zijn van de gemeente. Bij deze wijkplatforms is veel ongenoegen over hoe de wijkraden zijn opgeheven. Mocht de gemeente in de toekomst de stekker uit de wijkplatforms willen trekken dan staan deze wijkplatforms op eigen benen.

Ook wijkplatform West is voortgekomen uit de oude wijkraad. Dit wijkplatform werkt ook nog met werkgroepen die nog stammen uit de tijd van de wijkraden. Het platform staat misschien nog niet zo stevig als wijkplatform Noordoost en Overvecht, maar het heeft al wel activiteiten georganiseerd. In Oost is het wijkplatform vooral een paraplustructuur over drie al bestaande bewonersinitiatieven: de actieve wijkkrant Oostkrant, Podium Oost en wijkcoöperatie Oost Voor Elkaar. Er worden wijkdebatten georganiseerd, waarin bewoners elkaar informeren en zaken die in de wijk spelen afstemmen. Deze worden live uitgezonden via Podium Oost TV en zijn later terug te zien op de website van het wijkplatform (www.platformoost.nl). Deze vier wijkplatforms zijn goed verankerd in de wijk.

De wijkplatforms die zo zijn ontstaan kenmerken zich door een zelfverzekerde houding en zijn (zeer) assertief als het om het agenderen van zaken bij de gemeente gaat. We zagen in de casusbeschrijving van wijkplatform Noordoost al dat de missie op hun website vermeldt dat zij signalen van bewoners willen gebruiken voor hun adviezen. En op de website van wijkplatform Oost staat te lezen: "Platform Oost is een initiatief van bewoners uit Utrecht Oost. Zij willen buurtgenoten bijeenbrengen om samen sterk te staan richting de gemeente, vooral op beleidsgebieden waar het stadsbelang en de leefbaarheid van een buurt kunnen botsen. Bijvoorbeeld wonen, verkeer en sociale voorzieningen. Het platform heeft een netwerkfunctie en ondersteunt bewonersgroepen en actiescomités door ze in contact te brengen met andere bewoners, instanties, ambtenaren, raadsleden of wethouders" (www.platformoost.nl). Deze wijkplatforms weten ook de politiek en de media goed te vinden als ze het ergens niet mee eens zijn.

Patroon 2: Het wijkplatform in oprichting bestaat uit een brede en gemêleerde groep geïnteresseerde bewoners

Het wijkplatform in oprichting komt niet voort uit een bestaande organisatie en heeft van het begin af aan geen duidelijke trekker. Er is bij deze wijkplatforms veel meer sprake van een groep geïnteresseerde bewoners die

elkaar grotendeels nog niet kent. Deze wijkplatforms zoeken veel meer naar hun rol. Dit zien we bijvoorbeeld bij de wijkplatforms Binnenstad, Leidsche Rijn en Kanaleneiland en Transwijk.

Bij wijkplatform Binnenstad heeft de gemeente het initiatief voor een wijkplatform genomen. Op de eerste bijeenkomst komen wel 27 geïnteresseerden af, zo blijkt uit de notulen van wijkplatform Binnenstad. Wijkplatform Binnenstad heeft vanaf het begin al veel discussie over de rol van het wijkplatform. Deze discussie gaat maar door, ook als er na veel bijeenkomsten een mission statement is geformuleerd. De energie zakt weg en er haken steeds meer mensen af. Op gegeven moment wil de meerderheid van het kleine groepje overgebleven leden niet meer over de rol van het wijkplatform discussiëren maar activiteiten gaan organiseren voor de wijk. Een van de wijkplatformleden, die veel meer dan de rest een rol zoals die van de voormalige wijkraad voor zich zag, verlaat door dit meningsverschil het wijkplatform.

In Leidsche Rijn zoeken de voormalig wijkraadleden die zijn overgebleven nadat de actieve trekkers boos zijn opgestapt, samenwerking met het digitale platform 'Leidsche Rijn maken we samen' en versterking van nieuwe platformleden. Een wijkplatformlid vertelt dat ook hier de vraag speelt naar wat een wijkplatform nu is, en ook hier dunt de groep flink uit, met name door het gebrek aan mogelijkheden voor concrete activiteiten (door corona). Ook andere partijen stappen eruit (bv. DOCK) omdat ze iets wilden doen en er geen activiteiten konden worden georganiseerd. Deze twee wijkplatforms maken veel meer gebruik van ondersteuning door de gemeente dan de wijkplatforms hierboven.

Bij wijkplatform Binnenstad vervullen de wijkadviseur van de gemeente en een collega de rol van voorzitter en notulist. Wijkplatform Leidsche Rijn werd ondersteund door de wijkadviseur en een medewerker van het wijkbureau, die berichten voor hen kon plaatsen op de website. Ook wijkplatform Kanaleneiland en Transwijk omschrijft zichzelf bij monde van een wijkplatform lid als 'nog zoekende'. In de wijk wordt flink gebouwd. Ze sluiten aan bij de omgevingsvisie en de thema's die daaruit voortvloeien, en proberen van daaruit mensen uit de wijk te benaderen. Ze laten iedere vergadering iemand van de gemeente aanhaken, bijvoorbeeld van ruimtelijke ordening en de verantwoordelijke voor alle grote wegverbouwingen die er nog aankomen. Dit wijkplatform bestaat nu uit tien personen. Drie van hen zaten voorheen in de wijkraad. Zij hebben slechte ervaringen met de gemeente opgedaan bij een bepaalde herinrichting in de wijk. Degene van wijkplatform Kanaleneiland en Transwijk die deelneemt aan de focusgroep heeft die geschiedenis niet en noemt dat een voordeel, omdat ze er heel open in staat. Ze merkt echter wel dat het soms schuurt.

In de wijkplatforms van het tweede type zitten na een tijdje vooral nieuwelingen of voeren nieuwelingen de boventoon. Het zijn bewoners die zich graag inspannen voor de wijk. Ze nemen niet de geschiedenis van de wijkraaden mee, maar het ontbreekt hen daardoor soms ook aan netwerken in de wijk. Zij hebben veel meer uit te zoeken. Deze wijkplatforms leunen zwaarder op de wijkadviseurs en hebben meer behoefte aan ondersteuning vanuit de gemeente. Het proces om de organisatie op te zetten duurt langer en ze zijn nog niet zover dat ze naar buiten, naar de wijk toe treden.

Patroon 3: De oprichting van een wijkplatform ligt eenzijdig bij de gemeente

Bewoners zijn beperkt enthousiast en het lukt de gemeentebestuurder niet om een wijkplatform van de grond te krijgen. Dit zien we bijvoorbeeld in Vleuten-De Meern. De wijkadviseur vertelt dat de voormalige wijkmanager een aantal sleutelpersonen uit de wijk die ze kende en die actief waren bij elkaar had gebracht en had gevraagd: "Willen jullie de basis zijn voor het wijkplatform?" Er zat volgens de wijkadviseur niet veel zelforganiserend vermogen in en de trekkersrol lag echt bij de wijkmanager. Daarna heeft de wijkadviseur het overgenomen. Door corona is het stil komen te liggen. De wijkadviseur vertelt dat de bewoners liever geen digitale bijeenkomsten wilden organiseren en wilden (af)wachten tot na corona. Er zaten ook best wat oudere mensen bij. De wijkadviseur heeft geprobeerd ze uit te nodigen voor digitale bijeenkomsten, ging het gesprek aan, vroeg wie er voorzitter wilde worden, wie er een cursus wilde volgen, of ze uitleg nodig hadden inzake die 5000 euro et cetera. Hier kwam echter niets op. Ook bij de online bijeenkomsten van de gemeente voor alle wijkplatforms in oprichting waren ze niet. Op gegeven moment is de wijkadviseur gestopt met "leuren en sleuren". Inmiddels heeft de voorzitter haar rol neergelegd en het wijkplatform in oprichting is eigenlijk een zachte dood gestorven. De wijkadviseur denkt dat hierbij meespeelt dat het idee van de wijkplatforms niet voortkomt uit een bottom-up beweging van bewoners.

Dit betekent overigens niet dat er geen participatie is in deze wijk: die is er juist wel. Diverse bewonersorganisaties weten de gemeente goed te vinden.

We zien dus dat wijkplatforms die min of meer voortkomen uit de oude wijkraad stevig hun positie hebben weten neer te zetten. Bij de andere wijkplatforms is wel een groep nieuwe bewoners betrokken, hetgeen een van de wensen van de gemeente was, maar deze hebben veel tijd nodig om de organisatie neer te zetten. Daarnaast is het in sommige gevallen niet gelukt een wijkplatform om te zetten omdat er onvoldoende behoefte aan is. Een van de wijkplatformleden noemt het tragisch dat het best draaiende wijkplatform het wijkplatform Overvecht is, wat hij ziet als een nieuwe naam voor de oude wijkraad. Voor de rest heeft het de stad volgens hem vooral veel verwarring en eigenlijk niet zoveel nieuws en positiefs gebracht. Hij ziet dat veel opnieuw moet worden uitgevonden en vindt dat dit wat participatie betreft tot stilstand of misschien zelfs achteruitgang heeft geleid.

4.1.3. Een informerende versus een belangenbehartigende rol

Uit bovenstaande beschrijving blijkt dat de wijkplatforms die uit een nieuwe groep bewoners ontstaan lang bezig zijn om hun rol te vinden. Dit wil niet zeggen dat de wijkplatforms van het eerste type helemaal geen vragen hebben of hadden ten aanzien van hun rol. In Noordoost is het eerste jaar vooral gebruikt om de organisatie op te zetten en de nieuwe rol te vinden. Zowel de website als het geïnterviewde wijkplatformlid benadrukken de neutrale functie van het wijkplatform. De website van wijkplatform Noordoost herbergt echter oproepen voor acties, en sommige notulen hebben een activistische toon (<https://wijkplatformnoordoost.nl/agenda>). Wijkplatform Noordoost geeft aan dat het de neutrale rol goed uitvoert, door de wijkcomités te verbinden met de gemeente en zelf geen standpunt in te nemen. De wijkadviseur beaamt dat het wijkplatform inderdaad probeert zelf geen standpunt in te nemen. Een van de wijkplatformleden geeft aan dat het voor hen moeilijk is de neutrale positie in te nemen als ze vervolgens van de wijkcomités horen dat er niets met de ingebrachte punten gedaan zou zijn.

Een van de samenwerkingspartners van een ander wijkplatform ervaart dat dit wijkplatform verschillende rollen inneemt. Soms nemen afgevaardigden volgens hem eerst een heel neutrale houding in (bijvoorbeeld in een breed overleg met meerdere partijen) waarbij aangegeven wordt dat eerst met de achterban gesproken zal worden alvorens een standpunt in te nemen, terwijl deze persoon zich op andere momenten vierkant schaart achter bewoners die de partijen in dit overleg bestempelen als leugenaars. Deze samenwerkingspartner zegt hier over: *“Dan denk ik: [naam] noem je zelf geen wijkplatform maar zeg dan ‘wij zijn belangenbehartiging [naam wijk]’ ofzo. En ga niet op dezelfde dag dat we met elkaar het glas heffen op de samenwerking ‘s avonds ons leugenaars zitten noemen. En dat zijn dingen waar we best vaak tegen aan lopen. Dan hebben we wel de goede gesprekken, maar de volgende dag zien we wel een brief bij de raadsfracties liggen waarvan we dan denken: huh, maar we hadden toch een goed gesprek met elkaar?”* Deze samenwerkingspartner benadrukt dat het duidelijk moet zijn voor samenwerkingspartners of zij met een brede bewonersorganisatie te maken hebben of met een belangen- of actiegroep. Hij heeft geen moeite met actiegroepen, maar die gaan voor hun eigen belang; zij vertegenwoordigen niet het standpunt van ‘de’ wijkbewoners. Een andere samenwerkingspartner herkent dit, maar vindt dit ook wel te verwachten, aangezien de wijkplatforms volgens hem van de gemeente een heel onduidelijke rol hebben gekregen.

Het lijkt het lastigst om de voormalige belangenbehartigende rol een plaats te geven. De oude wijkraden hadden een heel duidelijke belangenbehartigende rol en gaven gevraagd en ongevraagd advies. De gemeente was verplicht hier beargumenteerd op te reageren. Dit mandaat hebben de wijkplatforms expliciet niet. De wijkplatforms hebben een verbindende en faciliterende rol. De gemeente hoopt met de wijkplatforms meer verschillende soorten Utrechters te betrekken bij participatie in de stad. In de focusgroep met de gemeente legt een wijkadviseur uit waarom de wijkraden zijn afgeschaft en de wijkplatforms zijn opgericht: *“De gemeente vond participatie belangrijk, maar vond de wijkraden er niet meer bij passen. Ze was veel meer gericht op inclusiviteit, zorgen dat de verschillende type mensen die je normaal niet bereikt nu wel betrokken worden. Dat ze makkelijk de juiste partijen kunnen betrekken in de wijk via het wijkplatform.”* Een andere wijkadviseur vult dit aan met: *“De bedoeling was en is om bewoners een stem te geven in de wijk.”* Een wijkadviseur benadrukt dat de gemeente

alleen een faciliterende rol voor de wijkplatforms ziet in het stem geven aan bewoners: “Ze zijn in principe niet het orgaan wat zelf spreekt.” Dit lijkt voor sommige wijkplatforms lastig te zijn.

4.2. Invulling van de netwerkfunctie

De netwerkfunctie van de wijkplatforms wordt als volgt door de gemeente gedefinieerd: ‘Een wijkplatform is een netwerk van bewoners, ondernemers en anderen in een wijk. Het wijkplatform zorgt voor verbinding tussen mensen en groepen in de wijk. En voor verbinding tussen de wijk en de gemeente.’ <https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/initiatief-en-invloed/uw-invloed/wijkplatform/>

Hoewel in deze definitie van de netwerkfunctie een wijkplatform zelf al lijkt te bestaan uit verschillende actoren, bewoners, ondernemers en anderen in de wijk, zien de wijkplatforms, de ambtenaren die we gesproken hebben en de samenwerkingspartners, dit anders. Zij zien een wijkplatform primair als een vertegenwoordiging van bewoners. In de praktijk bestaat een wijkplatform dus uit een kern van wijkbewoners waarbij andere betrokkenen (organisaties en ondernemers bijvoorbeeld) aanhaken waar relevant. In sommige gevallen zijn de bewoners ook ondernemer. Een ambtenaar gaf aan dat hij begreep dat ondernemers vaak alleen aanhaken als het interessant is voor hen, omdat het hen anders te veel tijd zou kosten. Wijkplatform Oost bestaat niet in de eerste plaats uit individuele bewoners, omdat dit wijkplatform bestaat uit verschillende organisaties uit de wijk. Bij geen van de betrokkenen die we gesproken hebben kwam naar voren dat ze vonden dat de kern van het platform zelf uit meerdere actoren zou moeten bestaan.

Verschiedende wijkplatforms hebben de netwerkfunctie in hun missie- en visiedocument opgenomen. Zo wil wijkplatform Noordoost verbinding leggen tussen bewoners onderling en met de gemeente. Verder wil het mensen verwijzen naar de gemeente als die iets aan de orde willen stellen. Ook wijkplatform Binnenstad heeft de netwerkfunctie in zijn missie- en visiedocument. Binnenstad stelt zich tot doel om bewoners, ondernemers en iedereen met een hart voor de binnenstad te verbinden.

4.2.1. Opbouw van een inclusief wijkplatform

Een belangrijk uitgangspunt van de gemeente met betrekking tot de netwerkfunctie is inclusiviteit. De gemeente hoopt dat er door de overstap naar wijkplatforms meer verschillende soort bewoners betrokken worden bij participatie. Dit kan ten eerste gerealiseerd worden door meer diversiteit binnen het platform zelf. Daarnaast kan dit gerealiseerd worden door het directe bereik van de wijkplatforms, bijvoorbeeld door de bewoners die naar de bijeenkomsten komen. Als derde kan dit bereikt worden door samen te werken met sleutelpersonen die groepen en gemeenschappen representeren.

In bijna alle wijkplatforms zijn (naast oud-wijkraadleden) veel nieuwe mensen betrokken. Een diverse samenstelling kan in elke wijk iets anders betekenen, omdat ook de samenstelling van de wijken verschillend is. Wijkplatform Binnenstad is het vooral gelukt om ook veel jongere mensen (tot 40 jaar) binnen het wijkplatform te krijgen. Het wijkplatform Overvecht geeft aan dat het lastig is een divers wijkplatform te creëren, omdat er zoveel culturen zijn in Overvecht. Zij proberen wel zo veel mogelijk mensen in het wijkplatform te krijgen. Ze geven aan dat het wel lukt om een gemêleerde groep te creëren qua culturele achtergrond, maar dat het wel vooral hoogopgeleide mensen zijn die in het wijkplatform zitten. Hetzelfde is het geval bij het wijkplatform in Kanaleneiland en Transwijk, dat ook een vrij gemêleerde wijk is qua culturele achtergronden. Daarnaast geeft het wijkplatformlid van Kanaleneiland en Transwijk aan dat er relatief weinig bewoners uit het zuiden van de wijk in het wijkplatform zitten.

Omdat niet alle wijkplatforms even vergevorderd zijn, is het directe bereik van de wijkplatforms erg verschillend. De Binnenstad bereikt bijvoorbeeld nog helemaal geen bewoners. Wijkplatform Noordoost geeft aan een vrij brede groep te bereiken met wat minder bewoners onder de 30 jaar en relatief veel 55+ers. Ze werken concreet aan hun bereik door de enquête die ze uitgezet hebben in de wijk Noordoost. Door te vragen wie actief wil zijn, kunnen ze bewoners met elkaar in contact brengen. Ze hopen dat hierdoor groepen ontstaan die zelfstandig kunnen opereren. Daarnaast proberen ze individuele burgers die hulp zoeken bij de hand te nemen en verder te

helpen. Hoewel ze bij wijkplatform Noordwest wel proberen verschillende soorten mensen bij het platform te betrekken, geeft de geïnterviewde van dit wijkplatform aan dat er vooral mensen van middelbare leeftijd worden bereikt die hoogopgeleid zijn en een Nederlandse achtergrond hebben. Hij vindt dit voornamelijk niet zo verschillend van het bereik door de voormalige wijkraad. Daarbij denkt hij wel dat het feit dat alles online plaats moest vinden een negatieve impact heeft gehad op het vermogen om een bredere doelgroep te trekken. Zij willen in de toekomst met face-to-face activiteiten een bredere groep bereiken. Bij wijkplatform Overvecht zijn de online dialoogavonden volgens een wijkplatformlid juist goed bezocht. Zo waren er avonden met bijna 100 aanwezigen.

Voor de derde manier van het inclusief werken als wijkplatform is het nodig een breed netwerk op te bouwen in de wijk, met bijvoorbeeld sleutelfiguren en organisaties. Een beginnend wijkplatform als de Binnenstad is nog niet toegekomen aan het opbouwen van een netwerk in de wijk. Een wijkplatform dat op weg is, zoals Noordwest, is nu bezig een netwerk op te bouwen. Zo hebben de leden op dit moment sporadisch contact met vertegenwoordigers van buurtverenigingen of -comités. Ze hopen hier echter frequenter contact mee te hebben in de toekomst. Een wijkplatform als Noordoost, dat stevig gevestigd is in de wijk, is al meer bezig een netwerk op te bouwen. Zo werkt het wijkplatform samen met buurtcomités, die het probeert te helpen om problemen aan te kaarten bij de gemeente. Een wijkplatformlid van Kanaleneiland en Transwijk dat aanwezig was bij de focusgroep geeft aan dat ze contacten hebben met 21 sleutelfiguren. Wel denkt dit lid dat de initiatieven in Kanaleneiland juist meer gericht zijn op inwoners met een migratieachtergrond en dat de aansluiting met de hoogopgeleide witte bewoners meer gemist wordt. Toch geeft ze aan dat ze de mensen zouden kunnen bereiken die ze willen bereiken.

De netwerkfunctie komt ook naar voren in de gesprekken met de verschillende betrokkenen. In gesprek met verschillend ambtenaren van de gemeente lijkt vooral de gemeente erg behoefte te hebben aan de netwerkfunctie van het wijkplatform. De gemeente zou op die manier makkelijk de juiste partijen kunnen betrekken in een wijk. In sommige wijken lijkt de behoefte aan de netwerkfunctie van een wijkplatform echter minder te zijn. Zo geven wijkadviseurs aan dat Zuid en Vleuten-De Meern heel actieve wijken zijn met veel bewonersorganisaties. Er zou volgens de wijkadviseur van Vleuten-De Meern minder behoefte zijn aan de netwerkfunctie van een wijkplatform. Volgens deze wijkadviseur weten de bewoners van deze wijk de participatie al op andere manieren te organiseren. De wijkadviseur van Zuid geeft aan dat je daar niets mist zonder een wijkplatform. Bewoners van Zuid vragen zich ook af wat de meerwaarde van een wijkplatform zou zijn, waardoor ze nog erg aan het zoeken zijn.

4.2.2. Samenwerking met partners

Voor dit onderzoek hebben we ook met partners gesproken. Over de samenwerking met partners is helaas nog niet veel te zeggen. Veel wijkplatforms zijn nog niet zo ver dat ze actief contact hebben met samenwerkingspartners. Voor dit onderzoek hebben daardoor maar met vier partners kunnen spreken. Deze partners kwamen wel uit verschillende wijken.

De samenwerkingspartners zijn geen vast onderdeel van de wijkplatforms. Zij sluiten waar relevant aan bij een bijeenkomst. De partners beamen veel van de zaken die in gesprek met wijkplatforms en de gemeente naar voren kwamen. Zo vinden zij de rol van de wijkplatforms ook niet altijd duidelijk; welk mandaat hebben ze nu? Volgens een van de samenwerkingspartners zitten de wijkplatforms met een onduidelijke taak opgescheept. Ook zien zij dat er veel oud zeer is bij de mensen die betrokken waren bij de wijkraden, wat in discussies soms naar boven komt. Zo geeft een van de samenwerkingspartners aan dat hem wel eens is toegebeten: *“Dan had de gemeente ons maar geen wijkplatform moeten maken.”* Hij heeft hier natuurlijk niets mee te maken gehad, maar ervaart wel de consequenties van de voorgeschiedenis.

Een samenwerkingspartner ervaart de wijkplatformvoorzitter soms wel als erg dominant en vraagt zich af of deze nu de mening van de wijk of die van zichzelf verkondigt. Een andere samenwerkingspartner is daar milder over: *“Je hebt trekkers nodig en dat zijn vaak wel mensen die iets vinden. Iemand die niks vindt gaat geen trekker worden van zo’n comité. Dat kan soms overheersend zijn en daar kan je wat van vinden, maar je hebt wel iemand nodig die dat doet. Ik heb veel respect voor mensen die zich inzetten voor hun wijk. Lid zijn van een bewonerscommissie is een heel ondankbare taak. Je doet het nooit goed. Je hebt wel iemand nodig die de boel bij elkaar houdt. Of die*

dat dan altijd op even gelukkige manier doet ... Het stoot soms mensen af, dat hoor ik ook bij jullie. (...) Als gemeente moet je heel blij zijn dat je actieve bewoners hebt, wat voor rol ze ook pakken.”

Een derde samenwerkingspartners loopt vooral tegen gebrek aan samenwerking aan. Volgens deze respondent wil diens organisatie graag een samenwerkingspartner van het wijkplatform worden, maar weigeren deze met hen samen te werken. Het betreffende wijkplatform heeft daar een andere lezing bij.

Voor dit beknopte onderzoek hebben we niet per wijkplatform meerdere personen gesproken. Het gaat veelal om de ervaringen en het perspectief van de wijkplatforms zelf. De samenwerkingspartners die we gesproken hebben bieden waardevolle informatie. In een vervolgonderzoek kunnen samenwerkingspartners een goede bron van aanvullende informatie zijn. Dat geldt ook voor gewone (niet bij de wijkplatforms betrokken) bewoners.

5 Samenwerking met de gemeente

In dit hoofdstuk gaan we dieper in op de samenwerking tussen de gemeente en de wijkplatforms. We gaan daarbij in op de behoefte aan ondersteuning die de wijkplatforms graag van de gemeente zouden ontvangen, op de wijze van communicatie en informatieverstrekking, en op vertrouwen in participatie.

5.1. Samenwerken met verschillende afdelingen van de gemeente

De samenwerking met en de verwachting van de gemeente is een veel besproken onderwerp onder de leden van de wijkplatforms. In paragraaf 4.2 zagen we al dat de steun of hulp die een wijkplatform van de gemeente wenst samenhangt met de ontstaansgeschiedenis. De meeste wijkplatforms zijn (heel) tevreden over de samenwerking met hun wijkadviseur. Diverse wijkplatforms geven aan dat de wijkadviseur vaak bij bijeenkomsten aanschuift en/of makkelijk te benaderen is. Wijkplatform Noordwest is hier een uitzondering op. Vanwege personele wisselingen, verplaatsing van het wijkbureau en de coronacrisis lag het contact met de wijkadviseur lange tijd stil. Inmiddels is dit verbeterd en is er meer regulier contact. Een wijkplatformlid van Noordwest zegt daarover: *“Het is heel moeilijk om de stap te maken vanuit bewonersorganisatie via wijkbureau naar mensen op het stadhuis. Hoe dat loopt is heel erg lastig dus. Een positieve visie hierop zou zijn is dat het nu begint te komen, maar het [contact met het wijkbureau] heeft eigenlijk gewoon twee jaar stilgelegen.”*

Kritischer zijn de wijkplatforms over de samenwerking met andere afdelingen van de gemeente. De kritiek spitst zich met name toe op behoefte aan ondersteuning en facilitering, en de wijze van communicatie en participatie. Hierbij speelt zeker mee dat er bij een deel van de wijkplatforms onduidelijkheid bestaat over de opdracht die ze hebben en dat er veel boosheid is door de opheffing van de wijkraden. We beschrijven de samenwerking en de uitdagingen daarin vanuit het perspectief van zowel de wijkplatforms als de gemeente. In de focusgroep met medewerkers van de gemeente waren zes wijkadviseurs, een ambtenaar betrokken bij de (door)ontwikkeling van de wijkplatforms en een ambtenaar van een ander beleidsveld aanwezig. Dit heeft ons veel inzicht gegeven in hoe de wijkadviseurs samenwerken met de wijkplatforms en welke knelpunten zij daarbij zien, maar het perspectief van anderen werkzaam bij de gemeente is wel wat onderbelicht.

5.2. Behoeftte aan ondersteuning

Daar waar het wijkplatform vooral uit nieuwelingen bestaat en niet van meet af aan duidelijke trekkers vanuit de voormalige wijkraad hadden, uiten de platformleden veel meer behoefte aan ondersteuning. Het gaat dan enerzijds om de vraag om handvatten en instructies – die onder andere te maken hebben met wat de gemeente nu precies van hen verwacht – en anderzijds om concrete praktische ondersteuning, zoals het delen van netwerken in de wijk, het beschikbaar stellen van een vergaderruimte of bijvoorbeeld een format beschikbaar stellen voor een website.

Het wijkplatformlid van Leidsche Rijn heeft praktische steun gemist bij het vinden van nieuwe wijkplatformleden; het wijkbureau had bijvoorbeeld een ontmoeting kunnen organiseren met andere actieve bewoners die zij

kennen. Twee wijkplatformleden van andere wijkplatforms hadden graag een handboek gehad waarin voorbeelden staan van hoe je bepaalde zaken aan kunt pakken, een soort 'Wijkplatform for dummies'. De wijkplatforms die direct voortkomen uit actieve wijkraden noemen deze behoefte aan hulp niet. Zij benadrukken juist hun onafhankelijke positie. Hun behoefte ligt veel meer op het vlak een gelijkwaardige gesprekspartner van de gemeente te mogen zijn.

Een grote mate van ondersteuning bijt wel met de rol die gemeente voor de wijkplatforms ziet (maatwerk, vanuit de wijk). Het bevreemdt een van de samenwerkingspartners dat bij het wijkplatform waar zij bij betrokken is de wijkadviseur de vergaderingen voorziet en vaak ook notuleert: *"Mij is verteld door het wijkbureau dat de gemeente juist niet wil sturen, omdat ze juist willen dat het een wijkplatform is van de buurt voor de buurt. Dus zij willen daar geen inmenging in hebben, want dan is het weer: 'Ja de gemeente gaat ons weer vertellen. We moeten aan de gemeente verantwoorden.' Dus dat willen ze juist niet. Ze willen dat ze op zichzelf staan. Maar ja, ze zijn inmiddels wel een jaar verder. (...) Ik snap ook niet dat bij ons de wijkraden nog betrokken zijn."*

De gemeente heeft voordat de wijkplatforms zouden starten een aantal online bijeenkomsten georganiseerd om geïnteresseerden te inspireren en van tips en informatie te voorzien. Zo heeft de voorzitter van wijkplatform Overvecht onder andere gedeeld hoe zij het wijkplatform vorm aan het geven waren. Daarnaast is een ondersteunende rol voor de wijkadviseurs en/of wijkbureaus weggelegd. Omdat veel wijkplatformleden pas in de loop van 2020 betrokken zijn geraakt leeft bij hen de indruk dat er helemaal geen centrale informatie vanuit de gemeente is geweest. Ze zeggen bijvoorbeeld dat ze een bijeenkomst hebben gemist waarin wordt uitgelegd wat de bedoeling is.

In de voorbereidende bijeenkomst, de focusgroep en de interviews met de wijkplatforms hebben we gevraagd of er behoefte is aan het delen van kennis met elkaar, dus tussen de wijkplatforms onderling. Sommigen lijkt dit nuttig, anderen geven aan dat de wijken allemaal zo verschillend zijn dat elke wijk het toch zelf uit moet zoeken en dat ze niet zitten te wachten op een extra overlegcircuit. Wel nodigen deze wijkplatformleden anderen uit om eens aanwezig te zijn bij een wijkplatformvergadering. Ook geeft een van de wijkplatformleden aan dat er filmpjes gemaakt kunnen worden door de gemeente over de verschillende wijkplatforms die vervolgens gedeeld kunnen worden met alle wijkplatforms.

5.3. Communicatie en informatie

Over de samenwerking met de gemeente in het algemeen zijn de wijkplatforms niet zo tevreden, hoewel de meeste wijkplatforms wel individuele medewerkers van de gemeente noemen waar ze juist wel tevreden over zijn en waar ze goed contact mee hebben. Zo zegt een wijkplatformlid: *"De ene ambtenaar is daar ontvankelijker voor dan de ander."* Een ander wijkplatformlid vertelt dat ambtenaren ook moeten wennen aan een nieuwe manier van werken en dat sommige dat niet willen en kunnen. Een wijkplatformlid oppert een heidag voor gemeenteamttenaren met als onderwerp het samenwerken met de wijkplatforms.

De kritiek van de wijkplatforms betreft vooral de communicatie en informatieverstrekking vanuit de gemeente. Ze vinden dat zij zelf (voor zover ze al zover zijn) wel informatie doorgeven aan de gemeente, maar dat dat andersom te weinig en te sporadisch gebeurt. Ze missen informatie over wat er speelt. Een wijkplatformlid vertelt dat het wijkbureau wel van goede zin is, maar sinds ze een wijkplatform zijn horen ze niets van de gemeente. Er is volgens deze persoon geen pro-activiteit van de gemeente, geen 'help ons hier mee'. *"Er wordt van ons gevraagd een verbinding in de wijk te maken, terwijl wij niets krijgen om iets mee te doen,"* aldus dit wijkplatformlid.

Naast gebrek aan informatie wordt vooral het niet terugkoppelen van beslissingen genoemd. Wijkplatformleden geven aan dat zij zich als vrijwilligers inspannen voor de wijk maar zich afvragen wat er met hun feedback aan de gemeente gedaan wordt. Als het lijkt alsof daar niets mee gedaan wordt, dan haalt dat de motivatie weg om zich in te zetten. Een ander wijkplatformlid voegt hieraan toe dat de tendens bij de gemeente is dat de communicatie altijd positief moet zijn. Ze vindt dat je het beestje gewoon bij de naam moet noemen. Niet wat gaat er goed en wat gaat er beter, maar wat gaat er goed en wat gaat er fout?

Een nieuwe wijkadviseur is te kort bij de wijkplatforms betrokken maar begrijpt dit gevoel wel. Het klinkt voor haar vooral alsof de gemeente iets aan de wijkplatforms heeft, maar wat zouden bewoners eraan hebben, waarom zouden zij in een wijkplatform gaan? Zij vindt het lastig bewoners aan te sporen tot deelname aan een wijkplatform.

De gemeenteambtenaren aanwezig in de focusgroep denken verschillend over de communicatie en informatie door de gemeente. Een van hen geeft aan dat de gemeente dat wel doet over het algemeen. Soms in een bewonersbijeenkomst, soms een-op-een of in een klankbordgroep of een wijkbericht. Ze snapt wel dat bewoners teleurgesteld zijn, maar vindt het niet altijd terecht: *“Als wij het vanuit de gemeente overwegen, en er wordt een ander besluit genomen, dan accepteren ze het soms niet. Ze zeggen dan dat het slechte participatie is. Dat ze zich niet gehoord voelen.”* Ze herkent het wel vanuit bewoners, maar is het er niet altijd mee eens. Ambtenaren kunnen volgens haar wel wat lessen leren en soms ook meer zeggenschap aan de stad geven.

In de casusbeschrijving van Noordoost worden enkele voorbeelden aangehaald van het niet terugkoppelen van informatie over besluiten door de gemeente. De geïnterviewde benadrukt daarin dat het hen gaat om antwoord te krijgen op hun vragen: *“Voor het voortbestaan van het wijkplatform is het essentieel dat wij gehoord worden en informatie krijgen. Waarom zou de burger naar ons toekomen als wij niet met antwoorden kunnen komen? Het hoeft geen fijn antwoord te zijn, het hoeft niet altijd ja te zijn. Maar een nee met een uitleg is beter te accepteren.”*

Een andere ambtenaar snapt wel dat ze het gevoel hebben dat de participatie voor de Bühne is. Het kan nog veel beter: op tijd terugkoppelen, goed duiden waar we staan in het proces, waar er inspraak is, afspraken nakomen, enz. Participatie gaat niet over het iedereen naar de zin maken en iedereen gelijk geven. Wel over het serieus nemen, daar op reageren en het gesprek aangaan. Vaak neemt het intern traject ook veel meer tijd in beslag dan het participatietraject. Daar is nog wel een wereld te winnen als gemeente.

5.3 Participatie en vertrouwen in de overheid

De kritiek op de communicatie en informatievoorziening door de gemeente gaat deels over ambtelijke processen en bureaucratie. Er is echter ook fundamentele kritiek die raakt aan het (niet) vertrouwen van de overheid. Het opheffen van de voormalige wijkraden heeft daar zeker mee te maken. Bij een deel van hen is dat als een klap aangekomen.

In het actieprogramma ‘Samen stad maken op de Utrechtse manier’ (2019) legt de gemeente uit waarom en hoe de wijkraden zijn opgeheven.

‘In de afgelopen maanden is er op diverse manieren input geleverd en gereageerd op de voorstellen ten aanzien van de buurt- of wijkplatforms. De voorzitters van de wijkraden zijn nauw betrokken geweest bij de ontwikkeling van het huidige voorstel. Zij hebben op meerdere momenten in het traject schriftelijke bijdragen geleverd (waaronder ‘Wijkraden030 participatieve weg’). Leden van de wijkraden hebben actief deelgenomen aan de werkconferentie, de terugkoppelbijeenkomst en een stedelijk gesprek ter aanscherping van het voorstel. Samengevat komt het erop neer dat de uitgangspunten ten aanzien van maatwerk, inclusiviteit en continuïteit van een gestructureerd overleg met georganiseerde groepen bewoners, ondernemers en vertegenwoordigers van maatschappelijke organisaties, onderschreven worden. Tijdens een stedelijk overleg met voorzitters van wijkraden en vertegenwoordigers van bewonersorganisaties, ondernemers en Maatschappelijk Netwerk Utrecht is het voorstel verder aangescherpt en verrijkt en zijn richtingen voor de implementatie meegegeven.’ (Actieprogramma Samen stad maken op de Utrechtse manier, 2019, p.15).

Deze beschrijving komt niet goed overeen met de gevoelens van enorme boosheid die we tijdens dit onderzoek tegenkomen. Voormalige wijkraadleden uiten vooral irritatie en frustratie dat hun de taak om ongevraagd advies te geven is ontnomen. De nieuwe wijkplatforms hebben die taak niet. Een wijkplatformlid uit Leidsche Rijn: *“Wat altijd in de weg heeft gezeten is dat het van bovenaf is opgelegd, terwijl de wijkraden van onderop waren gevormd.”*

Die negatieve connotatie heeft er toch altijd aan gezeten. 'We moeten het zo doen omdat de gemeente dat wil', dat geluid hoorde je wel vaak. Veel wijkraadleden waren heel kwaad, zij voelden zich aan de kant gezet, daar zat veel woede. Ze hadden het niet aan zien komen, opeens was het besloten dat de wijkraden werden opgeheven. Waarom werden ze niet meegenomen in deze ontwikkeling, waarom werd er niet samen gekeken hoe het anders kon? Het viel hun rauw op het dak."

Een ander wijkplatformlid denkt weleens dat het wijkplatform eigenlijk alleen maar een doekje voor het bloeden is, hoewel ze dit eigenlijk niet wil geloven. Een derde is er vrij zeker van dat de gemeente helemaal geen inspraak wil; anders had ze de wijkraden wel aangepast in plaats van opgedoekt.

Een wijkplatformlid vraagt zich af wat er gebeurt als morgen de wijkplatforms opgeheven worden. Daarop zegt een ander wijkplatformlid dat er dan niets gebeurt, omdat er nu ook niets met wat ze aangeven gedaan wordt.

Maar ook bij nieuwe wijkplatformleden die deze historie niet kennen is sprake van wantrouwen. Zo vertelt een nieuw wijkplatformlid een voorbeeld waarbij participatie niet goed was gegaan volgens haar. Aan de Marco Pololaan komt hoogbouw maar wordt het buurthuis heel klein. Er was volgens haar een inspraakavond, maar er wordt volgens de bewoners niet naar hen geluisterd. Volgens dit wijkplatformlid moet de gemeente eerlijker worden: *"Wees eerlijk zeg gewoon: 'hier moeten 400 woningen komen en daarom moet het buurthuis kleiner worden'."* Volgens haar worden mensen naar een bijeenkomst gelokt terwijl het plan al klaarligt.

Het is de wijkplatforms niet duidelijk of en op welke manier zij invloed hebben op beleid. Een wijkplatformlid uit Noordwest: *"Ik denk dat hier in ieder geval een breed gedragen gevoel is dat de gemeente op dit moment niet zo heel veel doet met participatie. Je kunt je natuurlijk van alles voorstellen bij wat participatie zou kunnen zijn, maar de klacht van veel bewoners is dat de precieze rol van burgers en vertegenwoordigers van die burgers niet is vastgesteld. Dat wil niet zeggen dat we niet mogen meepraten, maar het is onduidelijk wat de status van onze inbreng is. (...) Dat geldt zeker voor de status van de inbreng van het wijkplatform. Dat is denk ik ook wat veel mensen terughoudend maakt om daar veel op in te zetten. Omdat het niet duidelijk is hoe daar formeel mee wordt omgegaan. Daarmee zijn we in mijn mening een soort pressiegroep geworden die haar eigen punten moet agenderen."*

De ambtenaren in de focusgroep beamen dat dit niet duidelijk is of niet duidelijk is gecommuniceerd. Een wijkadviseur omschrijft het als volgt: *"Ze kunnen wel via burgerinitiatieven dingen bespreekbaar maken in de gemeenteraad, maar niet dat ze een bepaalde status hebben."*

Ook wijkadviseurs zien deze frustratie en kunnen die in een bepaalde mate begrijpen. Een van hen is zelf niet zo positief over het verschijnsel wijkplatform. Het wijkplatform bij haar begon met mensen van de wijkraad die erachter kwamen dat alles wat ze goed vonden aan wijkraad niet meer mogelijk was, zoals advies geven. Ze mist het inhoudelijke component en het wijkplatform ook.

De wijkadviseur van Oost vertelt dat het platform in Oost vaak een bijeenkomst organiseert op zondagmiddag, maar dan wil een vakcollega daar niet naar toe. Ze voelt zich daar wel een beetje gegeneerd over. Het lijkt haar goed als ze vanuit de politiek zouden aanhaken. Wethouders haken niet vaak aan bij een wijkplatform. *"Als je als college wil laten zien dat je het belangrijk vindt, is het wel goed als je als wethouder acte de presence geeft bij een debat."* Wat het wijkplatform organiseert is volgens haar vrijblijvend. *"Omdat je niet zoiets hebt als een wijkraadadvies, wordt er geen opvolging aan gegeven. Is meer een leuke invulling van de middag, dan dat het bijdraagt aan het beleid."* Een andere ambtenaar denkt dat in Utrecht de participatie niet goed loopt. Burgers hebben geen vertrouwen in de overheid. *"Dat zie je ook bij de verkiezingen, het stemmen op kleine lokale partijtjes. Het is een groot probleem. We constateren nu samen: het wijkplatform is het ook niet helemaal. We zijn nog zoekende hoe we de stad recht kunnen geven. Zorgen dat ze goed kunnen participeren."*

Een collega-ambtenaar: *“Ik snap niet dat de wijkraden zijn afgeschaft. Daar had je beter energie in kunnen steken om dat inclusiever te maken. Veel goede dingen zijn overboord gegooid en dat vind ik jammer.”* Een ambtenaar stelt voor ons niet blind te staren op de wijkplatforms. Het doel is goede participatie, en dat kan op veel manieren.

Wij hebben geen documentatie van de gemeente kunnen vinden waarin is beschreven wat de gemeente zal doen met de input van wijkplatforms. Het staat in ieder geval niet in het actieplan ‘Samen stad maken op de Utrechtse manier’ (2019). In dit programma staat dat de gemeente ervaringskennis van burgers belangrijk vindt:

‘Samen stad maken betekent gebruikmaken van zoveel mogelijk kennis en ervaringen die in de stad aanwezig zijn. Dat is kennis van professionals bij gemeente, markt en maatschappelijke instellingen en vooral ook de expertise van de mensen die wonen en werken in de stad. Hun ervaringskennis is van groot belang voor het oplossen van allerlei vraagstukken. Zij vangen de eerste signalen op over wat er leeft in straten en buurten. In een grote stad als Utrecht is dit een noodzakelijke aanvulling op de wijkgerichte werkwijze van de gemeente, met wijkwethouders en medewerkers die in buurten werken’ (Actieprogramma Samen stad maken op de Utrechtse manier, 2019).

De gemeente beoogt de kwaliteit van de participatie te verhogen, en participatie verder ontwikkelen is een van de vijf speerpunten in het gemeentelijk beleid. Wijkplatforms worden gezien als een middel om de participatie van burgers te bevorderen. Wijkplatforms verbinden gemeente en gemeenschap. Door de verbindende en informerende rol van het wijkplatform wordt de afstand tussen burger en gemeente kleiner.

De gemeente onderkent dat ‘een cruciale factor en de eerste vraag om te stellen bij het ontwerp van een participatieproces is: wat is de beïnvloedingsruimte?’ Tevens stelt de gemeente: ‘Het participatieniveau en de aanpak worden bij voorkeur in de startfase in overleg met betrokkenen en belanghebbenden bepaald. Daarbij geeft de gemeente vooraf aan wat de beïnvloedingsruimte is zodat er reële verwachtingen zijn.’ (Actieprogramma Samen stad maken op de Utrechtse manier, 2019, p.7)

Er is niet concreet voor de wijkplatforms geformuleerd wat hun beïnvloedingsruimte is. De meest concrete formulering die we in relatie tot de status van de wijkplatforms kunnen vinden is: ‘De wijkwethouder en medewerkers uit de betrokken vakafdelingen en het wijkbureau, nemen actief deel aan de bijeenkomsten. Dit draagt bij aan korte lijnen, waarbij een directe verbinding is tussen de gemeentelijke medewerkers en mensen uit de wijk. Adviezen worden via deze korte lijnen besproken en opgelost.’ (Actieprogramma Samen stad maken op de Utrechtse manier, 2019, p.16-17)

Dit geeft de wijkplatforms het gevoel niet serieus genomen te worden. Gaat het de gemeente om het ‘ophalen van informatie uit de wijken’ of om werkelijke participatie? Als het om ophalen informatie gaat dan rijst bij wijkplatformleden de vraag waarom de gemeente dit niet zelf doet via haar wijkadviseurs, en waarom deze taak is uitbesteed aan vrijwillige burgers. Als het om participatie gaat, waarom informeert de gemeente dan niet of te laat, en doet ze niets met de input?

Een wijkplatformlid: *“Wat ik mis: is het instrument wijkplatform de oplossing voor het beleidsstuk Samen Stad maken? Is dit het juiste instrumentarium? Is de stad nu beter gaan functioneren door wijkplatforms? Als het nu ergens in stad heel goed functioneert dan zou ik daarboven op duiken.”*

6 Samen werken aan succesvolle wijkplatforms. *Samenvatting en conclusies*

In deze rapportage beschreven we in de hoofdstukken 1 t/m 5 hoe het met de (ontwikkeling tot) wijkplatforms gaat vanuit het perspectief van wijkplatformleden, gemeente en samenwerkingspartners. In dit hoofdstuk vatten we de belangrijkste bevindingen samen. We schetsen hoe de wijkplatforms zich de eerste twee jaar ontwikkeld hebben, welke mensen zij bereiken en welke activiteiten ze organiseren. Ook beschrijven we hoe betrokkenen deze ontwikkeling hebben ervaren, welke lessen hieruit getrokken kunnen worden en welke behoeften er bij wijkplatforms bestaan. De wens van de gemeente is om te leren onder welke voorwaarden de wijkplatforms tot bloei kunnen komen. Het hoofdstuk wordt daarom afgesloten met mogelijke succes- en faalfactoren voor de (door)ontwikkeling van de wijkplatforms.

6.1. Er zijn begin 2022 zeven wijkplatforms in Utrecht

In de tien Utrechtse wijken is vanaf 2020 begonnen met het opzetten van wijkplatforms. Hoe de wijkplatforms tot ontwikkeling zijn gekomen en welke vorm zij op dit moment hebben verschilt enorm. Op het moment van schrijven zijn er in drie wijken stevig gevestigde wijkplatforms (Wijkplatform Overvecht, Wijkplatform Noordoost, Wijkplatform Oost). Deze wijkplatforms hebben een duidelijke structuur, een doel voor ogen, een netwerk in de wijk en ze organiseren activiteiten. In twee wijken zijn de wijkplatforms minder ver maar wel op weg naar de hiervoor genoemde situatie (Wijkplatform Noordwest, Wijkplatform West). In twee andere wijken is een wijkplatform van de grond gekomen dat nog vooral met de interne organisatie bezig is (Wijkplatform Kanaleneiland en Transwijk, Wijkplatform Binnenstad). In drie wijken is op dit moment (nog) geen actief wijkplatform, waarbij de redenen en de pogingen die ondernomen zijn variëren (Wijkplatform Zuid, Wijkplatform Leidsche Rijn, Wijkplatform Vleuten-De Meern). Niet in elke wijk wordt de meerwaarde van een wijkplatform door de bewoners gevoeld, omdat er al andere (bewoners)organisaties in de wijk actief zijn.

We zien bij de ontwikkeling van de wijkplatforms een verschil tussen wijkplatforms die voortkomen uit de voormalige wijkraden en die deels bemenst worden door de actieve vrijwilligers van weleer, en wijkplatforms die voor het merendeel bestaan uit nieuwe betrokkenen. Het eerste type bestaat voor een groot deel uit oud-wijkraadleden en borduurt voort op de positie die als wijkraad is verworven in de wijk. De kennis van en contacten in de wijk zijn bij het oprichten van het wijkplatform al in de organisatie verankerd. De wijkplatforms die zo zijn ontstaan kenmerken zich door een zelfverzekerde houding en zijn (zeer) assertief als het gaat om het agenderen van zaken bij de gemeente. Deze wijkplatforms weten ook de politiek en de media goed te vinden. Er is bij deze wijkplatforms sprake van behoorlijk wat oud zeer over het opheffen van de wijkraden, wat in de samenwerking met de gemeente of andere partners tot uiting komt. Het tweede type wijkplatform heeft van het begin af aan geen duidelijke trekker. Er is bij deze wijkplatforms veel meer sprake van een groep geïnteresseerde bewoners die

elkaar grotendeels nog niet kennen. Ze nemen niet de geschiedenis van de wijkraden mee, maar het ontbreekt sommige wijkplatforms daardoor ook aan netwerken in de wijk. Zij zijn veel meer op zoek naar hun rol en naar bestaande aanknopingspunten in de wijk. In de wijkplatforms van dit type zitten in het begin vaak ook oud-wijkraadleden, maar na een tijdje voeren nieuwelingen de boventoon, soms na een botsing tussen oudgedienden en nieuwelingen. Deze wijkplatforms leunen zwaarder op de wijkadviseurs en hebben meer behoefte aan ondersteuning vanuit de gemeente. Ze zijn op het moment vooral bezig met de eigen organisatie. Ze hebben wel plannen voor activiteiten voor bewoners op de korte termijn.

De grote variatie in de verschijningsvormen van de wijkplatforms sluit aan bij het maatwerk dat de gemeente voor ogen had. Dit maatwerk houdt ook de mogelijkheid in dat er in sommige wijken geen wijkplatform ontstaat of dat er in andere wijken meerdere wijkplatforms kunnen ontstaan. De wens van de gemeente om meer soorten bewoners makkelijker toegang te bieden tot participatie lijkt tot op zekere hoogte gelukt te zijn, in die zin dat vele nieuwe enthousiaste bewoners bij de ontwikkeling van wijkplatforms betrokken zijn. Critici menen echter dat de meest succesvolle wijkplatforms lijken op de oude wijkraden en dat veel energie en kennis verspild is. Zij vragen zich af of de participatie hiermee nu werkelijk is toegenomen.

De ontwikkeling van de wijkplatforms moet echter beslist ook in het licht van de coronacrisis gezien worden. De wijkplatforms in oprichting hadden geen mogelijkheden om fysieke bijeenkomsten te organiseren voor bewoners. Dit zorgde er in veel gevallen voor dat de ontwikkeling in een wachtstand terechtkwam, waarbij soms de energie wegzakte en/of mensen het wijkplatform verlieten. Dat alleen maar online met elkaar vergaderd kon worden hielp vaak ook niet. Hoewel er ook positieve geluiden over de mogelijkheden van online participatie zijn. De zeven wijkplatforms die nu staan hebben goede hoop voor de toekomst. Ze zijn gemotiveerd om door te gaan. In één wijk (Leidsche Rijn) wordt momenteel gekeken naar de mogelijkheden van een doorstart.

6.2. De rol van de wijkplatforms is onvoldoende duidelijk

De gemeente heeft bij de oprichting bewust geen stringente kaders willen opleggen voor wat een wijkplatform moet zijn, maar bewoners juist de ruimte gegeven dit naar eigen inzicht in te vullen. Ze vindt het belangrijk dat wijkplatforms de vrijheid hebben om een organisatie te worden die past bij de lokale situatie en behoefte van bewoners: maatwerk. Het moet voor vrijwilligers laagdrempelig zijn om zich voor het wijkplatform in te zetten, en er moeten dus geen bureaucratische drempels worden opgeworpen. De wijkadviseur van de betreffende wijk kan in het begin helpen bij de oprichting van een wijkplatform en daarna als *linking pin* fungeren tussen wijkplatform en gemeente. In de praktijk leidt de vrijheid die hiermee beoogd werd bij een deel van de wijkplatforms echter tot onzekerheid over wat hun precieze rol nu is.

De wijkplatforms die uit een nieuwe groep bewoners zijn ontstaan, zijn lang bezig met de vraag wat ze nu eigenlijk zijn. Ze hebben veel onduidelijkheden over wat de bedoeling is en zouden graag een voorlichting krijgen, een handboek 'Wijkplatforms for dummies' of voorbeelden van mogelijke vormen. Ze hoeven niet constant bij de hand genomen te worden, maar voelen zich op deze manier wel erg in het diepe gegooid. Bij de wijkplatforms die uit de wijkraden zijn voortgekomen lijkt het vooral lastig te zijn om de voormalige belangenbehartigende rol een plaats te geven. De wijkraden gaven gevraagd en ongevraagd advies en de gemeente was verplicht hier beargumenteerd op te reageren. Dit mandaat hebben de wijkplatforms expliciet niet. De wijkplatforms hebben een verbindende en faciliterende rol voor alle wijkbewoners.

Wijkadviseurs van de gemeente en samenwerkingspartners herkennen de onduidelijke rol die wijkplatforms hebben. Wijkplatforms zijn kritisch over het effect van hun inspanningen en sommigen hebben het gevoel dat het participatie 'voor de Bühne' is: je mag je zegje doen, maar de gemeente is niet verplicht daar iets mee te doen. Wijkadviseurs kunnen de vraag wat de gemeente met de inbreng gaat doen niet beantwoorden. Dit leidt bij wijkplatforms tot de reflectie waarom zij zich als vrijwilligers zoveel moeite zouden getroosten en hoe zij bewoners

moeten activeren als ze deze daarna niets terug kunnen koppelen. Diverse wijkadviseurs en samenwerkingspartners verzochten dat de wijkplatforms een onmogelijke taak hebben gekregen. Een wijkadviseur benoemt dat zich hier wreekt dat “een beweging van onderop van bovenaf is opgelegd”. Een andere wijkadviseur ziet vooral nut voor de gemeente, maar kan niet aan het wijkplatform uitleggen wat deze er zelf aan hebben.

6.3. Activiteiten van de wijkplatforms, netwerkfunctie en bereik

De gemeente definieert een wijkplatform als ‘een netwerk van bewoners, ondernemers en anderen in een wijk. Het wijkplatform zorgt voor verbinding tussen mensen en groepen in de wijk. En voor verbinding tussen de wijk en de gemeente’ (<https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/initiatief-en-invloed/uw-invloed/wijkplatform/>). In deze definitie lijkt een wijkplatform zelf al te bestaan uit verschillende actoren, bewoners, ondernemers en anderen in de wijk. De wijkplatforms, de ambtenaren die we gesproken hebben en de samenwerkingspartners zien een wijkplatform echter primair als een vertegenwoordiging van bewoners. In de praktijk bestaan wijkplatforms uit een kern van wijkbewoners waarbij andere betrokkenen (organisaties en ondernemers) aansluiten bij thema’s die voor hen relevant zijn.

Een belangrijk uitgangspunt van de gemeente met betrekking tot de netwerkfunctie is inclusiviteit. De gemeente hoopt dat er door de overstap naar wijkplatforms meer verschillende soorten bewoners betrokken worden bij participatie. Dit kan ten eerste gerealiseerd worden door meer diversiteit binnen het platform zelf. Ten tweede kan dit bereikt worden door het directe bereik van de wijkplatforms, bijvoorbeeld door de bewoners die naar de bijeenkomsten komen. Ten derde kan inclusiviteit bereikt worden door samen te werken met sleutelpersonen die groepen en gemeenschappen representeren.

De ontwikkeling van de wijkplatforms verkeert nog in een te pril stadium om uitspraken te kunnen doen over de netwerkfunctie en de mate van inclusiviteit. De wijkplatforms hebben nieuwe actieve burgers aan zich weten te binden, maar of de wijkplatforms echt meer diverse groepen zijn geworden kan op basis van dit onderzoek niet worden vastgesteld. Wat ‘divers’ in deze context betekent hangt samen met de samenstelling van de wijk (in een wijk als Binnenstad betekent dat bijvoorbeeld vooral het betrekken van jonge mensen). Dat geldt ook voor het bereiken van een divers publiek, ook omdat informele bijeenkomsten of ontmoetingen in sommige wijken nog niet of nauwelijks georganiseerd zijn. De intentie om alle bewoners te bereiken is er zeker, maar in hoeverre dat lukt is nog niet te zeggen. Sommige wijkplatforms zeggen dat ze vrijwel alle groepen in de wijk bereiken, andere benadrukken dat vooral hoger opgeleiden en mensen die digitaal vaardig zijn bereikt worden. De activiteiten die wijkplatforms hebben georganiseerd zijn erg verschillend en hangen ook samen met hoe ver ze zijn. De coronamaatregelen hebben ertoe geleid dat veel activiteiten enkel online konden plaatsvinden, wat de mogelijkheden beperkte om bepaalde groepen mensen te betrekken. Daarbij wordt wel opgemerkt dat het online karakter van de activiteiten sommigen juist in staat stelden om wel te participeren. Denk bijvoorbeeld aan mensen die ‘s avonds met kinderen thuis zitten. Ook ervoer één wijkplatform dat het juist een positief effect had op de deelname aan bijeenkomsten.

De informatie die we hierover in dit onderzoek hebben verzameld komt van de wijkplatforms zelf. Om te kunnen schetsen in hoeverre een divers publiek bereikt wordt, moet ander type onderzoek worden uitgevoerd. Dat geldt ook voor de netwerkfunctie en de samenwerking met partners in de wijk. Enkele wijkplatforms zitten in tal van netwerken in de wijk en werken volop samen, terwijl andere wijkplatforms nog helemaal geen samenwerkingspartners hebben. We hebben onvoldoende informatie om op hoofdlijnen te kunnen zeggen of de wijkplatforms een netwerkfunctie vervullen. De informatie die we hierover hebben is anekdotisch en spreekt elkaar soms tegen.

6.4. Samenwerking met de wijkadviseurs en gemeente

Hoewel er ook kritischer geluid te horen is, zijn de gesproken wijkplatformleden overwegend te spreken over de samenwerking met wijkadviseurs. Over het algemeen zouden zij makkelijk benaderbaar en goed toegankelijk zijn. Bij diverse wijkplatforms schuiven ook regelmatig wijkadviseurs bij bijeenkomsten aan. Over samenwerking met de gemeente in zijn algemeenheid zijn de wijkplatformleden een stuk kritischer, hoewel veel van hen wel aangeven dat er individuele medewerkers zijn waar ze tevreden over zijn. De kritische houding heeft voor een deel te maken met onvrede en gevoelens van miskenning vanwege het opheffen van de wijkraden en het beperktere mandaat van de wijkplatforms. Ook speelt bij een deel van hen mee dat er onduidelijkheid bestaat over de opdracht die de wijkplatforms hebben.

De voornaamste kritiek betreft de communicatie vanuit de gemeente. Zo leeft bij diverse geïnterviewden het gevoel dat de gemeente vooral informatie uit de wijk komt halen, maar zelf weinig informatie verstrekt over de ontwikkelingen die er gaande zijn. Ook ervaart een groot deel een gebrek aan duidelijkheid en terugkoppeling over hoe de inbreng en feedback vanuit wijkplatforms wordt meegewogen en wat daar uiteindelijk mee wordt gedaan. Het ervaren gebrek aan communicatie en terugkoppeling draagt eraan bij dat diverse wijkplatformleden het gevoel hebben dat de wijkplatforms niet volledig serieus worden genomen. Gaat het de gemeente nu om het 'ophalen van informatie' of om werkelijke burgerparticipatie? Dit zou negatief van invloed zijn op de motivatie van inwoners om zich vrijwillig voor het wijkplatform in te zetten.

Gesproken wijkadviseurs en gemeenteambtenaren herkennen de gevoelens van onvrede. Ook laat een deel blijken hier in zekere mate begrip voor op te kunnen brengen. Een aantal van hen onderschrijft bijvoorbeeld dat de wijze waarop de gemeente wijkplatforms betreft kan worden verbeterd en dat kan worden verduidelijkt hoe er met de inbreng van wijkplatforms wordt omgegaan. Ook zou er volgens sommigen beter kunnen worden teruggekoppeld over besluiten van de gemeente.

6.5. Behoeftte aan ondersteuning

De behoefte die wijkplatforms hebben aan ondersteuning vanuit gemeente varieert. De wijkplatforms die grotendeels uit nieuwelingen bestaan en geen duidelijke trekkers uit de voormalige wijkraad hebben lijken de meeste behoefte te hebben aan ondersteuning. Het gaat daarbij enerzijds om handvatten, instructies en duidelijke kaders, bijvoorbeeld een handreiking die aangeeft wat de gemeente precies van het wijkplatform verwacht en wat het wijkplatform van de gemeente kan verwachten. Anderzijds heeft men behoefte aan meer praktische ondersteuning. Dan gaat het bijvoorbeeld om assistentie bij het ontsluiten van netwerken en het vinden van leden, vergaderruimte, of ondersteuning bij de ontwikkeling van een wijkplatformwebsite.

Wijkplatforms die verder in hun ontwikkeling zijn hebben andere behoeften. Een daarvan is dat zij door de gemeente als gelijkwaardige gesprekspartner worden gezien. Enkele wijkplatforms laten ook blijken dat zij, evenals de voormalige wijkraden, graag middelen en/of mogelijkheden zouden krijgen om op wijkniveau onderzoek te laten uitvoeren. Onder meer om goed zicht te krijgen om wat er speelt in de wijk en om thema's te identificeren waar het wijkplatform mee aan de slag kan gaan.

6.6. Succes- en faalfactoren bij de ontwikkeling van wijkplatforms

Uit de evaluatie komen diverse succes- en faalfactoren met betrekking tot de ontwikkeling van wijkplatforms naar voren. Faalfactoren zijn doorgaans het tegenovergestelde van succesfactoren en dat is in dit onderzoek beslist het

geval. Hieronder beschrijven we mogelijke succes- en faalfactoren die uit het onderzoek naar voren komen in samenhang, waarbij het afwezig zijn van een succesfactor steeds in meer of mindere mate als een faalfactor geldt.

Heldere taakomschrijving met op elkaar afgestemde verwachtingen

Helderheid over de rol en beïnvloedingsruimte van een wijkplatform lijkt een belangrijke succesfactor te zijn. Diverse wijkplatforms laten blijken behoefte te hebben aan helderheid over hun rol en/of beïnvloedingsruimte, sommige wijkplatforms willen adviesrecht. Meer duidelijkheid hierover kan ertoe bijdragen dat wijkplatforms minder lang bezig zijn met de vraag wat hun taak nu eigenlijk is. Daarnaast kunnen goed op elkaar afgestemde verwachtingen wat betreft de invloed van een wijkplatform op beleid veel irritaties schelen. Dit sluit aan op de door de gemeente zelf geformuleerde principes voor participatie en kan bijdragen aan wederzijds vertrouwen. Op dit moment staan frustraties vertrouwen en goede samenwerking in de weg en werkt de onduidelijke opdracht vooral als faalfactor.

Actieve trekkers met kennis van de wijk en de gemeente

Bij een aantal wijkplatforms is er sprake van trekkers die goed bekend zijn met de lokale en gemeentelijke context en veel tijd en energie in de wijkplatforms willen steken. Deze trekkers, die al actief waren in de voormalige wijkraden, leveren een belangrijke bijdrage aan de ontwikkeling van de wijkplatforms. We zien heel duidelijk dat wijkplatforms die zo'n trekker hebben op dit moment veel steviger staan en veel verder zijn. Een actieve trekker is beslist een succesfactor. Deze trekkers moeten wel gehoord en gezien worden en erkend voor wat ze allemaal doen. Het in de ogen van voormalige wijkraadsleden onzorgvuldige proces van opheffen van de wijkraden heeft ervoor gezorgd dat voormalige actieve bewoners zich boos hebben teruggetrokken. Het gebrek aan een duidelijke actieve trekker(s) lijkt niet per se een faalfactor te zijn, maar dit zorgt wel voor een veel trager proces, waarbij het risico bestaat dat sommige betrokken bewoners zich vanwege 'te veel praten en te weinig doen' terugtrekken. De gemeente kan geen actieve trekkers vanuit de bevolking organiseren, maar heeft ze wel nodig. Zonder iemand die de kar wil trekken geen wijkplatform (faalfactor), zo zien we bijvoorbeeld in Vleuten-De Meern.

Ondersteuning naar behoefte

Afhankelijk van de lokale situatie ontwikkelen wijkplatforms zich in een eigen tempo en eigen richting. De ondersteuning die wijkplatform wensen varieert. Wijkplatforms de ruimte bieden zich naar eigen smaak te ontwikkelen maar tegelijkertijd behoeftegericht ondersteuning te bieden aan wijkplatforms die dat willen – en op het moment dat ze het nodig hebben – is een mogelijke succesfactor.

De behoefte aan ondersteuning kan heel basaal zijn, zoals een ruimte die wijkplatforms kunnen gebruiken, het ontsluiten van kennis en netwerken of steun om de basiszaken van een organisatie te regelen. Wijkplatforms die nog in het begin van het proces verkeren hebben behoefte aan voorlichting à la 'Wijkplatforms voor dummies' of voorbeelden van de verschillende vormen wijkplatforms die er zijn. Een suggestie aangedragen door een van de wijkplatformleden is dat de gemeente filmpjes zou kunnen laten maken over de wijkplatforms die er al zijn om nieuwelingen inspiratie te bieden. Op die wijze sluit je meer aan bij het verschil in tempo en behoefte dan met algemene voorlichtingsbijeenkomsten. Enkele wijkplatforms die verder zijn zouden graag budget beschikbaar hebben, bijvoorbeeld om onderzoek uit te kunnen laten voeren of een coach in te kunnen huren. Ook facilitaire ondersteuning op secretariael en digitaal gebied worden genoemd, ondersteuning bij de netwerkfunctie door het wijkbureau en ondersteuning bij de werving van nieuwe leden. Wat het laatste betreft zou de gemeente bijvoorbeeld een oproep uit kunnen zetten binnen haar kanalen in de wijk of in enquêtes die onder bewoners gehouden worden de vraag opnemen wie zich in zou willen zetten voor de wijk.

De behoefte aan ondersteuning wringt soms met het onafhankelijke karakter van de wijkplatforms. Zo wordt in de focusgroep door het ene wijkplatform geopperd dat de gemeente een standaard template voor een website zou kunnen aanbieden en de website ook zou kunnen hosten, terwijl een lid van een ander wijkplatform daar helemaal niets van moet hebben. Maatwerk is dus belangrijk.

Heldere en transparante communicatie met een responsieve overheid

Wijkplatforms bestaan uit betrokken bewoners die bereid zijn zich vrijwillig in te zetten voor een betere wijk. Zij ervaren op het moment te veel 'werken voor' de gemeente en te weinig 'samen werken met'. Een mogelijke succesfactor is een actievere samenwerkingshouding van de gemeente toegespitst op de volgende onderwerpen:

- **Duidelijke en korte lijnen.** Wijkplatformleden varen wel bij een betrokken wijkadviseur en duidelijkheid bij wie ze waarvoor terecht kunnen bij de gemeente.
- **Tijdige informatie aangaande ontwikkelingen in de wijk.** Wijkplatforms worden graag op tijd geïnformeerd over de gemeentelijke plannen in de wijk. Als ze geïnformeerd zijn kunnen zij binnen de samenwerking beter hun rol innemen.
- **Terugkoppeling op de inbreng.** Wijkplatforms willen dat hun input serieus genomen wordt. Ze willen weten wat er met hun inbreng wordt gedaan en wat hiervoor de beweegredenen van de gemeente zijn. Zij verlangen een beargumenteerd antwoord.
- **Werken aan vertrouwen.** Te vaak hebben wijkplatformleden het gevoel dat besluiten al genomen zijn en participatie voor de Bühne is. Gebrek aan vertrouwen is vermoedelijk de grootst mogelijke faalfactor. Diverse wijkplatformleden bevelen aan ambtenaren te trainen in het omgaan met wijkplatforms en het communiceren met wijkbewoners.
- **Een stabiele positie voor wijkplatforms.** De onzekerheid over het voortbestaan en het gevoel afhankelijk te zijn van politieke keuzes heeft op enkele wijkplatforms een negatieve invloed. We constateerden al dat het niet (voldoende) betrekken van de wijkraadleden bij grote veranderingen een faalfactor blijkt te zijn die heeft geleid tot oud zeer die de samenwerking nog steeds beïnvloed. Zekerheid bieden over het voortbestaan van wijkplatforms is een mogelijke succesfactor.

Literatuurlijst

Gemeente Utrecht., Programmteam Samen Stad maken. 2019. *Actieprogramma Samen stad maken op de Utrechtse manier.* <https://www.utrecht.nl/fileadmin/uploads/documenten/bestuur-en-organisatie/beleid/2019-07-actieprogramma-samen-stad-maken-op-de-Utrechtse-manier.pdf>

Gemeente Utrecht, Wijken. 2020. Voortgangsrapportage actieprogramma Samen stad maken.

Gemeente Utrecht, Wijken. 2021. 3de voortgangsrapportage actieprogramma Samen stad maken.

Gemeente Utrecht, Wijken. 2021. 4de voortgangsrapportage actieprogramma Samen stad maken.

Gemeente Utrecht. (z.d.) *Wijkplatform. Initiatief en invloed. Geraadpleegd op 28 maart 2022, van* <https://www.utrecht.nl/bestuur-en-organisatie/initiatief-en-invloed/uw-invloed/wijkplatform/>

CBS. (2020, 3 1 april). *Bijna 3 op de 5 Nederlanders maakte in 2019 gebruik van online platforms,* <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2020/14/bijna-3-op-de-5-nederlanders-maakte-in-2019-gebruik-van-online-platforms>).

Labyrinth Onderzoek & Advies

Labyrinth is een full-service onderzoeks- en adviesbureau dat bestaat uit een uitstekend op elkaar ingespeeld team van specialisten met ruime ervaring op diverse onderzoeksterreinen. Zo is Labyrinth actief binnen verschillende maatschappelijke werkvelden, zoals diversiteit, migratie, integratie, leefbaarheid, sociale veiligheid, wonen, zorg & welzijn, arbeidsmarkt en jeugd. Labyrinth weet hierbij als geen ander iedereen te bereiken, ongeacht taal, achtergrond en sociaaleconomische status. Niet praten óver hen, maar mét hen, is daarbij de visie.